

მ რ ი

№ 21

კვირა 27 თიბათვე

№ 21

ფიზიკა: ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დაკვირვება — შინაურისა; მოგონება — მგა-
ლობლიშვილისა; მგზავრის სიმღერა — ტაბი-
ძესი; ერთხელ (ესკიზი) ია ეკალაძესი; წერილი
დასავლეთ საქართველოდან — აქელისის; ბუდი მგა-
სნის ა. შანშიაშვილისა; ცამ მოაქემა — გ. ში-
ნიანისა; ცრუბენტელა — ვ. გუნიასი.

1910 წ.

საზოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ჟურნალი

1910 წ.

რედაქცია

უძორჩილესად სთხოვს ხელის-მომწერთ, ხელის მოწერის
ფულის შემოტანა დასაქარონ.

დაკვირვება

იშვიათად მოიპოვება დღეს ისეთი მკითხველი, რომელსაც არ წაეკითხოს შერლოკ ჰოლმის ამბები ან არ გაეგონოს მაინც მისი სახელი. არა მგონია, რომელსამე მწერალს იმდენი მიმბაძველი გამოსჩენოდეს, რამდენიც გამოუჩნდა ინგლისის მწერალს, კონან დოილს, რომელმაც შერლოკ ჰოლმის ტიპი შექმნა პირველად. მაგრამ მიმბაძველობითა და ბაზრულის მოსაზრებით შექმნილი „ლიტერატურა ჰოლმისა“ ღირსებით დიდად ჩამოუვარდება თვით ორიგინალს. რამდენადაც უკანასკნელი ფრიად საინტერესო და საგულისხმიეროა, იმდენად პირველი მდარე და ლიტერატურულ ღირსებას მოკლებულია. ჩემის აზრით, ვინც დაფიქრებით კითხვა იცის, ბევრ რამ საგულისხმიეროს ჰპოვებს კონან დოილის ნაწერებში.

არის ერთი ძვირფასი თვისება ადამიანისა, რომლის დაფასებასაც მკითხველი ისწავლის, თუ დოილის ნაწერებში ამბის გარეგან მხარეს კი არ მიაქცევს მთელ თავის ყურადღებას, არამედ უფრო ნაწარმოების შინაგან ლოლიკას ჩაუფიქრდება. ადამიანის ამ ძვირფას და ცხოვრებაში ფრიად სასარგებლო თვისებას დაკვირვების ნიჭი ეწოდება. ჰოლმის ყველა ამბები ლოლიკურად მხოლოდ და მხოლოდ დაკვირვებაზეა დაფუძნებული, ყველა იმ გასაშტერებელ საქმეებს, რომელთა აღწერითაც სავსეა დოილის ნაწარმოები, ჰოლმის მხოლოდ იმის მეოხებით ასრულებს, რომ დაკვირვების ნიჭი დიდად აქვს განვითარებული.

ერთ ადგილს ამოვწერთ, სადაც თვით ჰოლმის მარტივად განმარტავს თავის «სასწაულთმოქმედებას.»

* *

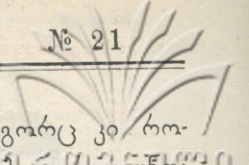
კარგა ხანმა გაიარა, რაც შერლოკ ჰოლმის აღარ მენახა, — სწერს ექიმი ვატსონი. ჩემმა დაქორწინებამ როგორღაც ერთმანეთს დაგვაშორა. ოჯახურმა ბედნიერებამ, ახალმა მოვალეობამ და მასთან შეკავშირებულმა ზრუნვა — საქმიანობამ მთელი ჩემი დრო დაისაკუთრა და ჰოლმის დამაშორა, თავის მხრივ ჰოლმის, რომელიც ბუნებით ნამდვილი ბოჭმეიელი იყო და ხალხთან მისვლა-მოსვლა საშინლად ეჯავრებოდა, ცხოვრობდა კარჩაკეტილი თავის სახლში, ბევრის ქუჩაზე; ხან თავის ძველ წიგნებში იყო ჩაფლული, ხანაც კოკაინის გავლენას სცდიდა თავის თავზე და ხან კიდევ ოცნებობდა თავის გამოსაჩენ — სასახელო საქმეებზე...

ერთ საღამოს, — მახსოვს, ეს იყო 188... წ. 20 მარტს, — ერთი ავადმყოფის გაშინჯვის შემდეგ ბეკერის ქუჩით შინ ვბრუნდებოდი. როგორც კი გაუღწეორდი ჰოლმის სახლს, რომელთანაც ჩემი ცხოვრების მრავალგვარი მოგონებაა შეკავშირებული, შერლოკის ნახვის უძღვევლმა სურვილმა ამიტანა, — მომინდა გამეგო, თუ რას ანდომებდა თავის არა ჩვეულებრივ ნიჭს ჩემი მეგობარი.

ზარი დაგრეკე. მოსამსახურემ კარი გამიღო და შემყვანა დარბაზში, რომელიც ოდესღაც — როცა შერლოკთან ვცხოვრობდი — ჩემიც იყო.

შერლოკმა მხიარულად ვერ მიმიღო, გარეგნობით მაინც, თუმცა მგონია, გულში კი გაეხარდა ჩემი მისვლა, თითქმის არც კი დამლაპარაკებია, — თითოთ მიჩვენა სავარძელი; გადმომიგდო სასიგარე, თითოთ მიჩვენა ერთ კუთხეში ლიქორით სავსე ბოთლი და მეორე კუთხეში სპიჩა. შემდეგ თვითონ ჩამოჯდა ბუხრის წინ, ფეხები გაშოტა და დამაშტერდა.

— ცოლიანობა მოგხდომია, ვატსონ, — მით-

ხრა მან, — დარწმუნებული ვარ, წონაში შეიდი გირვანქა და ნახევარი უნდა მოგემატოს მას შემდეგ, რაც არ მინახავხარ.

— შეიდი გირვანქა მოვიმატე, — ვუპასუხე მე.

— მართლა? მეკი მეგონა, ამაზე მეტი მოიმატე. ახლაც მგონია, რომ შეიდი გირვანქაზე რამდენიმე გრამით მაინც მეტი უნდა იყოს. ამასთან ვხედავ ჩემო ვატსონ, რომ ხელახლა ექიმობისთვის მოგიკიდნიახელი, ჩემთვის კი ამაზე არაფერი გითქვამა.

— მაშ საიდან იცი, რომ ისევ ექიმობა დავიწყე?

— მე ვხედავ, ანუ უკეთ ვთქვათ, დასკვნა გამომაქვს იქიდან რასაც ვხედავ. ამ უკანასკნელ ხანებში შენ ხშირად დასველებულხარ და მოსამსახურეც ყოველად უხვირო გყოლია.

— ჩემო ძვირფასო ჰოლმს, — წამოვიძახე, — ეს მართლა საკვირველია! შენ რომ რამდენისამე საუკუნის წინეთ დაბადებულიყავი, უეჭველად კუდიანად ჩაგთვლიდნენ და ცოცხლად დაგწვავდნენ. მართლაც, უკანასკნელ ხუთწაბათს მე სოფლად წასვლა მომიხდა და შინ სულ მთლად დასველებული და ტალახში ამოსვრილი დავბრუნდი. მაგრამ დღეს მაშინდელი ტანისამოსი არ მაცვია და მიკვირს, ჩემი დასველების ამბავი როგორ გამოიცანი. ჩემი მოსამსახურე გოგოც, მარიამი, მართლა ყოველად უხვიროა და ჩემმა ცოლმა კიდევ დაითხოვა, მაგრამ ვერ გამიგია, შენ ეს როგორ უნდა გამოგეცნო.

მან გაიღიმა დაცინვით და თავისი გამხდარი ხელების ფშვნეტა დაიწყო.

— ეს ძნელი არაა, — მიპასუხა მან. — შევხედავ აქედან შენის მარცხენა ფეხის წალას, რომელსაც აშუქებს ბუხრის ცეცხლი, და ვამჩნევ, რომ იმისი ტყავი სამ ალაგას არის გასწვრივ გაჭრილი. ცხელია, ტყავი უნდა გაეფხაქნა იმას, ვინც წალა გაუფრთხილებლად გახეხა, როცა ირგვლივ ტალახსაცლიდა. ამ გარემოებიდან მე ორი დასკვნა გამოვიტანე: პირველი ის, რომ ცუდ ამინდში სადღაც ყოფილხარ წასული, და მეორეც, — რომ უხვირო მოსამსახურე გყოლია. ხოლო რაც შეეხება იმის გამოცნობას, რომ შენ კვლავ ექიმობა დავიწყია, ესეც არაა ძნელი მისახვედრი, როცა ხედავ ვინმეს, რომელიც სახლში შემოდის და თან შემოაქვს იოდოფორმის სუნი. საჩვენებელ თითზე ლაქა აჩნია და ამასთან მისი ცილინდრიც სწორედ იმ ალაგას არის გამობერილი, სადაც სტეტოსკოპი — ექიმების მიერ გულის გასაშინჯად სახმარებელი იარაღი — არის ხოლმე ჩადებული.

ძალაუნებურად მეცინებოდა, როცა ყურს ვუგდებდი ჰოლმსს, რომელიც ასე მარტივად მიხსნიდა თავისი დასკვნის ბუნებრივ მექანიზმს.

— როცა ამიხსნა ხოლმე — ვუთხარი მე, — საგანი ძალიან მარტივად მეჩვენება და მგონია, რომ მეც შემიძლიან ასეთი დასკვნით ვითარების გამოც-

ნობა; მაგრამ მიუხედავად ამისა, როგორც კი რომელიმე ახალი შემთხვევა გამოტყვევებს, რაც უნდა იქნას, თავი ვიმტვირო, ვერც თავსა და ვერც მოლოდინს ვერცხვებ, სანამ შენ თვითონ შენის მეთოდით არ გამოაკვევ მას. და თან იმასაც ვფიქრობ, რომ რასაც შენ გამოიცნობ ხოლმე, მეც უნდა შემძლებოდა იმის გამოცნობა.

— რასაკვირველია, — მიპასუხა ჰოლმსმა, რომელიმე ამ დროს პაპიროსს მოუკიდა და სავარძელში გაწვა, — შენ, ჩემო ვატსონ, საგნებს უცქერი, ხედავ კიდევ, მაგრამ არ აკვირდები. მაგალითად, შენ ხშირად გინახავს კიბე, რომელზედაც ამ დარბაზში ამოვდივართ.

— ხშირად.

— რამდენჯერ?

— აბა რა ვიცი! ათასჯერ!

— მაშ მითხარი, რამდენი საფეხური აქვს ამ კიბეს?

— რამდენი? არ ვიცი!

— რა თქმა უნდა, არ იცი. იმიტომ, რომ არ დაჰკვირვებხარ, თუმცა ნახვით ბევრჯერ გინახავს. აი, ეს არის, რასაც მე გეუბნებოდი. მე კი, პირიქით, ვიცი, რომ ამ კიბეს ჩვიდმეტი საფეხური აქვს, რადგან მე დანახვით არ ვკმაყოფილდები, არამედ ვაბვალიერებ, ვაკვირდები კიდევ.

* *

დაკვირვების ნიჭის შესახებ საუბრის გამართვა განვიზრახე და უნებურად დოილის ჰოლმსი და მისი ამბები გამახსენდა. ამონაწერი ცოტა გრძელი გამოვიდა. მაგრამ გვგონია, მისი შინაარსი თავის თავად ინტერესს მოკლებული არაა. განსაკუთრებით საგულისხმიერო უნდა იყოს იგი ისეთი მკითხველისათვის, რომელიც თვითონაც დაფიქრებულა ამ საგანზე და ჰქონდა შემთხვევა შეეგნო და დაეფასებია, თუ რაოდენ გამოსადეგია ცხოვრებაში დაკვირვების ნიჭი ადამიანისათვის.

დაკვირვება იგივე ყურადღების მიქცევა და დამახსოვრებაა. და ვისაც აკლია ეს ნიჭი, მასზე შეიძლება თამამად ვთქვათ, რომ იგი ამ სოფლად თვალხილული ბრმა არის და ვერაფერს ხედავს, როგორც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ისე თვით ბუნებაში. ქვეყანა უფრო დიდი და მრავალფეროვანია, ვიდრე ჩვენი საცხოვრებელი ოთახი. აქ ოთხი კედელია და სულ რაღაც ოციოდე ნივთი; იქ კი ყველაფერი რთული და მრავალ მხრივია, სურათი ყოველ ფეხის ნაბიჯზე იცვლება, და ის, ვინც არ იცის საგნების დათვალიერება და დამახსოვრება, ვერაფერს დაინახავს და ვერც რამეს გაიგებს.

ყოველგვარ სარბიელზე ადამიანის საქმიანობას მხოლოდ მაშინ აქვს ნაყოფი და ბარაქა, როცა იგი დაკვირვებაზეა დამყარებული. ყოველი ახალი აღმოჩენა მეცნიერებაში, შეიძლება ვთქვათ, უმთავრესად დაკვირვების მეოხებით არის მოპოებული. მაგრამ

საჭირო არაა მეცნიერების მაგალითები. ჩვეულებრივს ყოველდღიურ ცხოვრებაშიაც აუარებელია იმის პაჩვენებელი მაგალითები, თუ რაოდენ ხელის შემშლელი და მახარალებელი აუყურადღებობაა და დაუკვირველობა მოქმედებაში. ვის არ უნახავს მთელი ოჯახის ნივთიულობა გადმოყრილ-გადმოხეთქებული მხოლოდ იმის გამო, რომ დიასახლისს ან მამასახლისს რომელიმე ნივთი სადმე უყურადღებოდ მიუგდია და საჭიროების დროს კი ვეღარ უპოვნია? რამდენს სახლში არ შეხვდებით ავეჯეულობას მკვარტლით გამურულს მხოლოდ იმიტომ, რომ ანთებისას ლამპას საკმაოდ არ დაუწვევენ?

რამდენ მამაკაცს ნახავთ, რომ გულზე სერთუ კი ლაქებით აკრელებული არა ჰქონდეს ჭამის დროს ხელსახოცის მიუფარებლობით? ვინ არ იცნობს თავის ნაცნობ-მეგობრებში ათსა და მეტსაც ისეთებს, რომელნიც ხუთში ოთხჯერ უქველად სადგურზე მატარებელს ვერ მიუსწრებენ? ვის არ უნახავს ბაზარში სახლიდან სავაჭროდ წასული მანდილოსანი კვირა-დღეს, როცა მალაზიები დაკეტილი არის? ვინ არ შეხვედრია თავით ფეხებამდის გაწუწულ ნაცნობს ან მეგობარს, რომელსაც სახლიდან გამოსვლისას ცისთვის არ შეუხედნია, რომ დატვირთული ღრუბლები დროზე დაენახა და თვითონ ქოლგით შეიარაღებულყო? ვინ არ იცის...

მაგრამ რა საჭიროა ამდენი წვრილმან მაგალითების ჩამოთვლა. მსგავსი შემთხვევები ყველას ბლომად ექნება ნანახი და გამოცდილიც. მხოლოდ საექვოა, ყველასათვის ცხადი იყოს დროსა და შრომის დანაკარგის სიდიდე, რომელიც ამგვარ დაუკვირვებლობის აუცილებელი შედეგი არის. ამ დანაკარგის დათვლა ან აწყვა და ციფრებით აღწერვა რომ შეიძლებოდეს, უქვეელია, ყველანი გავოცდებით და გოდებას მოვრთავდით, იმდენად დიდი და დამაფრთხობელი გამოჩნდებოდა ზარალი.

განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს აქ მოხსენებულ „სენს“ ეკონომიურ ცხოვრებაში. დღევანდელი საეკონომიო ურთიერთობა მეტად რთულია და სამეურნეო სარბიელზე მკვიდრ ნიადაგის მოპოება ბევრგვარ ცვალებად გარემოებაზე დამოკიდებული. ამიტომაც აქ განსაკუთრებით ღრმა დაკვირვება არის საჭირო, რომ კერძო ადამიანმა საზოგადოებრივ მოთხოვნილებას ალღო აართვას და მის შესაფერად საეკონომიო ზრუნვასა და საქმიანობას შეუდგეს. შეუცდომლად შეიძლება ვთქვათ, რომ ვისაც პრაქტიკული დაკვირვების ნიჭი არა აქვს განვითარებული, იგი ახლანდელ ცხოვრებაში ფეხს ვერ მოიკიდებს და სამეურნეო ძალას ვერ მოიკირებს.

ამ ნიჭის აღზრდა-განვითარება ერთ-ერთი საგანია ადამიანის პირად კულტურისა. საუბედუროდ, ეს ჩვენ, ქართველებს, ძალიან გვაკლია. ამას ცხადად ამტკიცებს ჩვენი მწერლობა, საზოგადოებრივი აზ-

როვნება და საეკონომიო საქმიანობა. ქართულ სიტყვა-კაზმულ მწერლობაში ყველაზე უფრო უკარად დაკვირვების ნიჭის სისუსტე მოსჩანს. ბუნების აღწერა, რომელიც განსაკუთრებულ დაკვირვებას მოითხოვს მწერლისაგან, შეიძლება ვთქვათ, სრულებით განდევნილია ქართულ სიტყვა-კაზმულ მწერლობიდან. ბუნების „აღწერა“ ჩვენს მწერლობაში მარტოდენ ზოგად ფრაზებს შეიცავს. ჩვენს საზოგადოებრივ აზროვნებაშიაც მუდამ ისეთი აზრები იდგამს ფესვებს და ვრცელდება, რომელიც უცხოთაგან „ნასესხებია“ და არას დროს ჩვენს საკუთარ დაკვირვებაზე არაა დაფუძნებული. სამეურნეო ცხოვრებაშიაც იგივე დაკვირვების სისუსტე გვაბრკოლებს. საეკონომიო ასპარეზის ყოველ დარგს, რომელსაც საზოგადოებრივი მოთხოვნილება საჭიროდ ხდის, ქართველი მხოლოდ მაშინ დაინახავს და შეამჩნევს, როცა მას უცხონი მოჰკიდებენ ხელს და დაესაკუთრებიან...

დიალ, დაკვირვების ნიჭი ძლიერი იარაღია საეკონომიო ბრძოლაში. და ამ იარაღის შეთვისება და განვითარება უმთავრესად ახალთაობის შესაფერი პრაქტიკული აღზრდით არის შესაძლებელი.

შინაური.

მოგონებანი

I

სოფელი ძველად; სიმღერა-გალობანი, თამაშობა-გასართობი სოფლისა. აწინდელი სოფელი, მისი ჩამორჩენა.—ბავშვური მსოფლ-მხედველობა, გადმოცემული მშობელთაგან; ყველა კაცს თავის ვარსკვლავი ჰყავს, დედა-მიწა გველეშააზე სდგას.

არც ერთმა ჩვენმა დიდებულმა მწერალთაგანმა არ დაგვიტოვა თვისი განვლილის ცხოვრების მოგონებანი. დღიურის წერა ხომ წერად არა გვაქვს. ერთად ერთმა აკაკიმ გაიხსენა თვისი წარსული და მშვენიერად, აკაკურად გადმოგვცა მოგონებანი თავისი დიდებული ცხოვრებისა. ყველა კაცის ცხოვრებაში, რასაკვირველია, და განსაკუთრებით იმ კაცისა, რომელიც შემდეგ ასე თუ ისე გამბდარა საზოგადო მოღვაწე, თუ მწერალი, ბევრი რამ საგულისხმო და საყურადღებო მოხდებოდა. „აწმყო, შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავლისაო“, ნათქვამია. ყოველი საზოგადო მოღვაწე, თუ ლიტერატორი რომ გავაცნობდეს თავის წარსულს ცხოვრებას, ნანახს და გაგონილს, ჩემის აზრით, ეს დიდი განძი იქნება ჩვენის აწმყოსა და მომავლისათვის.

მე, თქვენმა მონამ და მოსამსახურემ, განვიზრახე ფრიად მძიმე საქმის შესრულება: მოვიგონო ჩემი წარსული და გადავცე ჩვენს საზოგადოებას.

ჩემი მოგონებანი იწყება შვიდი-რვა წლიდან ჩემის ხნოვანებისა. 1860 წ. მიმცეს გორის სასულიერო სასწავლებელში. სწორედ ცხრა წლისა ვიყავი. მინამდე კი ვიზდებოდი სოფელად შობებლთა სახლში. არც ეხლანდელი სოფელი ჰგავს მაშინდელს და არც აწინდელნი მშობელნი მაშინდელებს.

სოფლად იშვიათი იყო მარტოხელა ოჯახი, მარტოხელა კაცი. ძმის ძმასთან მოუთავსებლობა სოფელს არ მოსწონდა.

— ძმა ძმასთან ვერ მოთავსებულა, რა საქნელია, როგორ უნდა იცხოვრონ და გასწიონ ცხოვრების ჭაბანი, იტყოდა სოფელი ამისთანა ოჯახზე. აურ-ზაურიანი ოჯახი თვალში ამოდებული ჰყავდა, სოფელს იგი არ უყვარდა, სძრახავდა. ამიტომ იშვიათი იყო ძველად ოჯახის დანაწილება, ძმათა გაყრა-გამოყრა, იშვიათი იყო მარტოხელობა, თუ დედის ერთად არ იყო დარჩენილი ოჯახი. ძალიან ხშირი იყო ოჯახი, რომელიც სამოც სულამდე შესდგებოდა, ოცი-ორმოცი ხომ სათქმელი არ იყო. ზოგი გუთნის დედა იყო საკუთარის გუთნეულით, მეორე ფეიქრობდა და შინ უმზადებდა ოჯახს შალს, შილას, ნარმას და სხვ., მესამე მეფუტკრე იყო, მეოთხე მეცხვარე, მეჯოგე. დედაკაცებშიაც — ერთი პურს აცხობდა, მეორე დერციკობდა, მესამე მზარეულობდა, ყველას თავისი საქმე ებარა და პირნათლად ასრულებდა. სახლის უფროსები — **პაპა** და **ბებია**, ყვარჯენ დაბჯენილნი, პამბალით დადიოდნენ ეზოსა და კარმიდამოზე და რიგს აძლევდნენ სახლში მომუშავეებს და განსაკუთრებით **მოცადობას**.*) პატარა — გოგო-ბიჭებს უსაქმოდ არ დააყენებდნენ. ძილის გუდაობას მიეჩვევიან და გასალახანდებიანო. თავის დროზე ასაქმიანებდნენ, თავისავე დროზე ნებას აძლევდნენ ცელქობა-თამაშობისას: ჯერის ზიდვა მინდორ ველად სამუშაოდ გასულებისათვის, ვენახის ყურისგდება, დროზე გათიბვა ვენახისა და სხვა მსუბუქი და წვრილმანი სამუშაო გოგო-ბიჭების საქმე იყო.

ამიტომ ჩემს პატარაობის ხსოვნაში იშვიათი იყო ნაკლები ოჯახი, ე. ი. ღარიბი. რასაკვირველია, რაკი ოჯახში ბევრი მუშა ტრიალებდა, იგი შეძლებულიც იყო, ნაკლებობას არა გრძნობდა.

მახსოვს ერთი ოჯახი ს. ტახტიძისში, გვარად ბაციკაძე. ამ ოჯახში ასს სულამდე ტრიალებდა ქალი თუ კაცი. სდუღდა და გადმოდიოდაო, — რომ იტყვიან, — სწორედ ის იყო. ჩემს ხსოვნაშივე ეს ოჯახში დანაწილდა, რამდენიმე კომლად იქცა, მაგრამ მალე ყველანი გაწყალდნენ და რამდენიმე წლის შემდეგ მხოლოდ ხსოვნა და დარჩა დიდებული ოჯახისა.

კვირა უქმის გატეხა ყოველად შეუძლებელი იყო, სასტიკად სჯიდნენ მეზობელს, რომელიც კი გა-

სტეხდა უქმესა. კვირა-უქმე ღვთისაგანაც და კაცი-საგანაც დაწესებულია დასასვენებლად. **ქსანდელი** გლეხობა, თუ კეთილშობილობა, კვირა-უქმეს სტეხებენ სამიკიტნოებში, ძველად კი წირვა-ლოცვას რომ მოისმენდნენ, ხალხი გამოიშლებოდა ეკლესიის გაღავანში, ერთმანეთს მეზობლურად სიყვარულით და თავაზით მოიკითხავდნენ, ნასადილევს შეიყვებოდნენ მწვანე მინდორზე და იყო ბინდამდე სხვა და სხვა სიმღერა, თამაშობა და გართობა. განსაკუთრებით შობის დღესასწაულებს, ყველიერს და აღდგომის კვირიკეს დიდის სიამოვნებით უხვდებოდნენ, სხვა და სხვა ნაირს გართობა-თამაშობას საზღვარი და დასასრული არ ჰქონდა. ეხლა სოფელში არავითარი გართობა, თამაშობა აღარ არის, აქა-იქ იმერეთში თუ დარჩენილა ბურთაობა. მაშინ კი ჯერ ხუთ-ექვს ნაირი მარტო ბურთაობა იყო. **გაკვრა-ბურთი**: ორი მოთამაშე ირჩევდა თავისთვის რამდენიმე ამხანაგსა. დასვამდნენ დიდს ბტყელ ქვასა. ამას ერქვა **ბერა**. ერთი მხარე წილის ყრით გადგებოდა დანიშნულს ადგილზე, მეორე მხარე, რიგ-რიგზე იწყობდა ბურთის გაკვრას ხელის შემორტყმით, გამდგარს მხარეს გაკრული ბურთი უნდა დაეჭირა, თუ ვერ დაიჭერდა, ესროდა იქიდან **ბერასა**, თუ გასჭრიდა, ე. ი. მოარტყამდა ბერასა, მაშინ მეორე გაჰკრავდა. ასე მინამ ყველა გაათავებდა, თუ ყველას გასჭრიდნენ. განარჯვებულნი შეასხდებოდნენ ზურგზე გაჭრილებს და ბერამდე სირბილით მიიყვანდნენ. **დახლა-ბურთა**-რამდენიმე გააკეთებდნენ წრეს, გარს შემოეხვეოდნენ. ერთი წრეში დაახლიდა ბურთსა, ავარდნილს ბურთს ვინც დაიჭერდა, დამხლელს ზურგზე მოახტებოდა, ზურგიდან დაახლიდა მიწას ბურთსა, თუ თითონვე იყოჩაღებდა და დაიჭერდა, ხომ გადარჩებოდა სასჯელსა, თუ სხვა, მაშინ ჩამოაბძანებდნენ და იმას მოახტებოდნენ. იყო კიდევ **წრე-ბურთა** — ეს ძალიან სავაჟაკო და სასწრაფო თამაში იყო: ორ ბანაკათ გაიყოფოდნენ მოთამაშენი, მოხაზავდნენ ადგილს. აქ დიდი ბურთი იდო დანიშნულს ალაგს, პატარა ბურთის სროლა დაიწყობოდა ერთი ბანაკიდან მეორეში. თუ ათ ათი კაცი იყო, ათჯერვე გაკრული ბურთი უსათუოდ უნდა დაეჭირათ. როცა შეასრულებდნენ, წამოვიდოდნენ იერიშით წრიდან ბურთის გასატანად. აი მაშინ იყო ვაჟაკობის გამოჩენა. — ყველა თამაშობას და გართობას ვერ ჩამოსთვლის ადამიანი.

სოფელი მთლად გამოიფინებოდა საცქერად, იდგა ჟრიამული ხალხისა, სიცილ-კისკისი, ვაშას და ყოჩაღის ძახილი. ერთს ალაგას ბურთაობდნენ, მეორე ალაგას ქიდაობა იყო გამართული, მესამეს ჩალიჩობა, სხვაგან სიმღერა, ფერხული, ზე-მყრელო და სხვა მრავალნაირი სიმღერა. ქალებიც ცალკე ერთობოდნენ სიმღერით, თამაშობითა. მუშაობის დროს თავ აუღებლივ მუშაობდა სოფელი, კვირა-უქმეს გონიერად ატარებდა სიმღერა — თამაშობაში.

*) **მოცადობას** ეძახდნენ და კიდევაც ეძახიან სოფლად ახალგაზღვრებს — გოგო-ბიჭებსა, ათ-თორმეტ წლამდე.

დაიკარგა მაშინდელი სიმღერა-თამაშობა, მოია სპო, ამოვარდა ძველი სიმღერა. აწინდელი სოფელი სულ სხვა სურათს წარმოადგენს; იგი კვირა-უქმეს ატარებს მიკიტის დუქანში, გაჭკვივის სპარსულს სიმღერას, შარმანკის ხმებსა და თავი მოაქვს, „ჩიკა-ვოკურს“ დიდის პრანქვა ბრეკით გაჭკვივის; აწინდელი სოფელი ნახევრად გაკინტოვებულია, ნახევრად გაჩაჩხებულია. თავის მეზობელს ატყუებს, ხელიდან ართმევს ქრთამს, კვერცხსა, ვარიებს—სულ ნახევარს ფასად და თიიონ ჩარჩად მოდის ბაზარ ადგილას, აწინდელს სოფელს, აწინდელს ქართულ ქალაქს აღარად ეპიტნავენა ქართული ბურთაობა-თამაშობანი, ქართული სიმღერა-გალობანი. ამას სჩივიან და ტირიან ზოგიერთი ჩვენი მემუსიკენი, მაგალითად, იაკარგარეთელი, მაგრამ გამგონი ვინ არის? აი კიდევ ახალ-ახალი მაგალითი; ბ. ფოცხვერაშვილის სიმღერები ბევრსარ მოეწონათ. არ მოეწონარ «ფაცხაში» ჩართული ბოლოს სათქმელი, დასათავებელი ხმა, ვარიაცია; იგი ნამდვილი ქართულია, ძველი ჰანგებიდან აღებული. არ მოეწონათ იმიტომ, რომ ძველისა აღარ გაეგებათრა, მათ ყურს ატკობს მხოლოდ შარმანკული ხმები, რომლის სმენაში, საუბედუროდ ჩვენდა, აღზდილან იგინი დიდი ცდა სჭირიათ ჩვენს მემუსიკეთ, რომ აღადგინონ და გაავრცელონ ჩვენს და სულიერად დაცემულ ერში სიყვარული ნამდვილი სიმღერა-გალობისადმი, ჩვენი ტვინის სისტემა მეცხრამეტე საუკუნეში სრულად გადაკეთდა, გარდაიცვალა, თუ შეიძლება ასე ვსთქვათ, დამახინჯდა! აბა წარმოადგეს თანამედროვე ინტელიგენტი ქართველი და სთქვას უშიშრად გაუწითლებლივ, რომ იგი ქართულად ფიქრობს და ქართულად სწერს. ძალიან იშვიათია ასეთი ახალგაზდა ქართველი, ჩემის აზრითა იმათი ნაწერები, რუსიციხმებით აღსავსე, ამ ჩემს აზრს ადასტურებს. «რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს, ჩირქი მოეცხოს ტაძარსა წმინდას. „სთქვა პოეტმა, და მართალიც სთქვა...»

მაგრამ დავუბრუნდეთ ჩვენს მოგონებებს. მახსოვს, დაღალულ-დაქანცული თამაშობით, მივირბენდი დედასთან სააღერსოთ. — რა არის, შვილო! ფეხი შენ აღარ გერჩის და ხელი: თავ პირი გაცრცნილი გაქვს მზის სიღამწვრისაგან; ფეხის თითებზე ერთი ფრჩხილი აღარ შეგრჩა — ჩუსტები მაინც ატარე, ვინ რას იტყვის. მაგრამ დედის ლაპარაკი ჩემს ყურებში არ შედიოდა, მე მესწრაფებოდა მალე გათენება და დაღამება, რომ შეეფლომოდო საყვარელ გასართობებსა. — დედა, დედა! რა არის ამდენი ვასკულავებით როა მოჭედილი ე ცაი, ვუთხარი ერთხელ დედასა.

— სულელო, ახლა დაინახე! ზამთარ-ზაფხულ სულ ვგრე არ არის მოჭედილი... რამდენიც ქვეყანაზე ადამიანია, იმდენი ვასკულავია! მითხრა დედამ მტკიცე კილოთი.

— მაშ ჩემი ვასკულავიც არის, შენიცა, ყველასიცა, გაოცებით ვკითხე მე,

ამ ჩვენს ლაპარაკში მამა-ჩემიც ჩამოერია, მამა ჩემს სოფელში სწავლულის სახელი ჰქონდა დედასა დნილი, იმას ოდესღაც გაეთავებინა სემინარია, მას სწავლებლადაც ყოფილიყო; სახლში ჰქონდა „ვეფხვის ტყაოსანი, გურამიანი და სიბრძნე-სიცრუს“ წიგნი. საეკლესიო წიგნებს ხომ ახედვა არა ჰქონდა. ზამთარში გძელ ღამეებში, გვიკითხავდა ამ წიგნებსა, ხშირად მეზობლებიც ესწრობოდნენ. პაპა ჩემი, მამი-ჩემის მამა, ანტონ ქათოლიკოსის ნაკურთხი მთავარ-დიაკონი იყო. როცა მამა-ჩემი, მღვდელი, საერო წიგნებიდან კიოხვას გაათავებდა, პაპა-ჩემი რამე საგლობელს იტყოდა, ყველანი ოჯახში მიჰბანებდნენ, რადგან ყველამ იცოდა სიმღერა-გალობა, ან რომელიმე სახარებას ჩაარაკრავებდა ზეპირად, ლამითი თავდებოდა საღამო.

ჰო, იმას ვამბობდი, მამა-ჩემი ჩვენს ლაპარაკში ჩამოერია, მოგროვდენ სხვებიც. დედამ განაგრძო — აი, შენე, შენე! ვასკვლავი რომ მოწყდა, ვილაც მოკვდა; რამდენი კაციც მოკვდება, იმდენი ვარსკვლავი წყდება.

ყველა სდუმდა. მამა-ჩემის დუმილმაც, ამ სოფლის სწავლულისამ, დაადასტურა ეს მოვლენა. მე ღრმად ჩამრჩა გულსა და გონებაში, რომ ყოველს თავისი ვარსკვლავი ჰყავს ცაში.

— ქვეყანა კიდევ გველამაზებე სდგას, ეს ამოდენა ხმელეთი აწევბა და ვერ ასდგომია, — განაგრძო კვლავ დედა-ჩემმა, — ხანდისხან შეინძრევა და მაშინ არის, რომ მიწა ინძრევა ხოლმე.

— არა, მიწა მოძრაობს, სთქვა ერთმა სწავლულმა, ჩაერია ლაპარაკში მამა-ჩემი, სხვა ყველაფერი კი სდგასო. მაგრამ ის სწავლული დასწვეს, აწამეს, როგორც საღმთო წნრილის მგომბი...

— ღვთის გმობა ვის შერჩენია!.. წაილაპარაკეს მეზობლებმა.

— ისუ ნავე, როცა ებრძოდა მტერს და ქალაქს იერიქონს იღებდა, მკაცრად წარმოსთქვა; შესდექ, მზევ და დაიძრე მთვარეო! შესდგნენ ორთავენი და ისევ დღისით.

მზისით აიღოს იერიქონის ქალაქი. ისინი რომ არ შეჩერებულიყვნენ, ღამე უსწრობდა და მტერს ველარ დაამარცხებდა. მაშასადამე, დაასკვნა მამა-ჩემმა, დედა-მიწა სდგას და სხები ყველა კი იძვრის.

— ეიპ, მაგას რაღა ლარი და ხაზი უნდა: განა ვერა ვხედავთ, მთვარე რა ნაირ ტუსტუსით გარბის ხოლმე, სთქვა ერთმა მეზობელმა.

ეს ჩემი მსოფლმხედველობა მეორე დღეს ჩემს ტოლ-ამხანაგებს ვავუზიარე.

მე კარგა ჩასული იყო, ბინდი თანდათან მოგვეპარა, ცამ სინათლე დაჰკარგა და ვარსკვლავებმა ციმციმი დაიწყეს, ფირუზის ფერი ცა ზურმუხტებით მოიქედა. აი მაშინ ვავუზიარე ტოლ-ამხანაგებს ჩემ მიერ ახლად შეძენილი მსოფლმხედველობა.

— ბიჭებო, იცით რა გითხრათ? შეხეთ. შე-

ხეთ ი ცასა, რა ნაირ მოჭედლია ვარსკვლავები-
თა. თურმე რამდენიც კაცია მთელ ღუნიაზე, იმდენი
ვარსკვლავია.

— ეჯა! რას ამბობ კაცო! გაიოცეს ბიჭებმა.

— ღმერთმანი, ვარწმუნებდი მე, დედამ მითხრა
და მამა-ჩემმაც კვერი დაუკრა.

— ნეტა ჩემი ვარსკვლავი რომელი იქნება,
წამოიძახა ერთმა აძონძილმა გლეხის შვილმა.

— შენი, შენმა სიცოცხლემ, აის ბღღვრიალა
ვარსკვლავი იქნება, არა?.. აი ძალიან რომ მიბეჭუ-
ტულა, ის იქნება, უთხრა ერთმა მაკვილატმა ამხა-
ნაგმა.

— დახე, დახე! ვარსკვლავი რა ნაირ გასრი-
აღდა ცაზე.., აი გერ, მეორეც!.. როცა ვარსკვლა-
ვი ჩამოვარდება, თურმე მაშინ ადამიანიც კვდება.

— ნეტა ი ბღღვრიალა ვარსკვლავი, აი ეხლა
რო გასრიალდა და გასერა ცის გული, ვისი იქნე-
ბოდა? იკითხეს.

— ისა, ბიჭებო, ამაყად ვუთხარი, თითქო
რომელიმე მათემათიკურს აქსიომას ვეუბნებო-
დი, ისა დიდი-კაცის ვარსკვლავი იყო, ვილაც დი-
დი-კაცი მოკვდა, ან ხელმწიფე, ან თავადიშვილი...
აი მამა-მზე გაგიგონიათ*), ის თუ იყო, თურმე
დიდი, ძრიელ დიდი კაცია!..

— მაშ, კაცო, აი ის ბღღვრიალა ვარსკვლა-
ვები სულ ხელმწიფეებისა იქნება, სთქვეს აქეთ-იქი-
თკენ.

— ნეტავი აი სულ-მალა რომ არის, შიგ
ცის-გულში და თითქო თვალეხსა ჭუტავსო, ის
ვარსკვლავი ჩემი იყოს და სხვა არა მინდარა, სთქვა
ძონძებიანმა გლეხის შვილმა

— ეგ რა კიდევ, ქვეყანა თურმე გველაშაპზე
დგას, ხანდისხან შეინძრევია და მაშინ თურმე მო-
ხდება ხოლმე მიწისძვრაო, კვლავ ახალი ქეშმარი-
ტება გავუზიარე ამხანაგებსა.

— ჰეიდა ჰა! რამდენი გველაშაპი ყოფილა,
აკი ი ოხრები წმინდა გიორგიმ დალახვრა. კიდევ
დარჩენილა... მამა ჩემმა მითხრა, კაცო, იმ დღეს
კაკლის ხის ძირს მიმეძინაო, უცებ შხუილი შემო-
მესმა და თვალეხი შევიფშვნიტეო. რასა ვხედავო?
ვარსკვლავებსა და ვარსკვლავებს შუა წმინდა გიო-
რგიმ თეთრი ცხენით შეაჯირითაო, უკან გველაშაპს
მოათრევდა იმის კუდი საქანელასავით ქანაობდაო და
სოფლის ბოლოს ჩაეშვიაო.

— ზედა-ჯვარს წმიდა გიორგი ყოფილა, მეც
გამიგონია, ას წელიწადში ერთხელ თურმე გამოი-
ჯირითებს ხოლმეო.

წმიდა გიორგის ხსენებაზე ყველამ პირჯვარი
გადავიწერეთ და აქნამდე გულაღმა მწოლარენი ქო-
ტებივით წამოვსხედით. გლეხ-კაცის ვახშობა გა-

(* მამა მზე იყო გვარდიის პოლკოვნიკი, გვარად ერი-
სთავი—გაველნიანი კაცი ბატონყმობის დროს გლეხებთან
სასტიკი და უდიერი.

დასული იქნებოდა. ჩვენ ყველანი ერთს წამს გავჩუ-
მდით. მე ჩემს შეძენილს მეცნიერებას ვეძებოდი.
ცას შევყურებდი და ჩემს ვარსკვლავს ვეძებოდი.
ვგონებ, ჩემი ტოლ-ამხანაგნიც ამნაირ ფიქრში იყ-
ნენ, ისინიც პირდაღებულნი დაზურმუხტებულს ცას
შესტკეროდნენ.

ს. მაგალობლიშვილი.

მგზავრის სიმღერა.

(მამაძვა გეტყვის)

* * *

ცათ კაეშანი გამეფებულა,
სძინავს სამყაროს, ნისლით დაბურულს,
შავი ძაძები ჩაუცვამს მყინვარს,
მალლა ატყორცნილს, ცად აყუდებულს.

ჩემი ქვითინი, მოთქმა, გოდება
არავის ესმის, არ ეყურება,
სევდა, ნალველმა დალიეს გული,
მარტოდ-მარტო ვარ, არ მესვენება.

ოჰ! ზენაარო! მითხარ, როდემდის
ვიდოდე მწირი მე უსაფარი,
დავიღალვე ცხოვრების გზაზედ,
არ ძალმიძს ვზილა წამების ჯვარი?

მეგობრის აღერსს არ ვარ ჩვეული,
მუდამ თან დამდევს შავი ნალველი,
აღთქმის ქვეყანა კიდევ შორს არი,
რწმენა — იმედის ჰქრება კანდელი.

მშვიდობას ითხოვს... მშვიდობას სული,
სოფლის ვაებით ანატირები.
ნუ, ნუ დამმარხავ ასე სიცოცხლით,
მომხედე ბედ-კრულს, გემუდარები!

ტ. ტაბიძე.

ერთხელ...

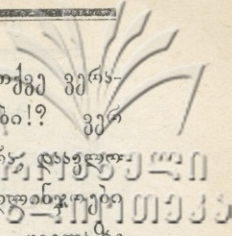
(ე ს კ ი შ ი)

(გუძღვნი ნარ-კანს.)

I

ერთხელ... თადეოზ მიმინაშვილმა მთელი დამე
თეთრად გაათენა. წინა დღით ძაღვ-უმადურად გამოჰკვება
თავისი ცალმედილი და ახლა შეორე დღისათვის შეუდგა
ზრუნვას.

ზაფხული იყო. მზისგან გახურებულ ქალაქს აუტა-

ნელი სიცხის ბუდი დასტრიალებდა. სიცოცხლე მოშვებულყოფიერ, მადუნებულყოფიერ და ეველას ნატრობდა გამაგრებულად წვიმას, ნიავს, თუნდა ქარიშხალსაც კი ოდნოდ ეს სულის შემხუთავი სიცხე თავიდან აცილებინათ. მთაწმინდის ერთ ოღრო — ჩოდრო ქუჩაზე მოკრუნხული ბინა თადეოზის თანესავით ვარვარებდა. მართალია, ელამი კაცის თვალბევივით დაბრეცილი ზაწია სარკმელები ყურთაშდე დია ჭქანდათ თადეოზიანთ, მაგრამ ეს არას შველოდა და სამს — ოკრო-ბოკრო — ოთახში გამეფებული ბუდი სიცხისა ლოდვივით დასწოლდა თადეოზის მძინარე ოჯახს.

ღამე კარგა გამოტედილიყო. უმთავრესს ქუჩებსა და მთაწმინდის ქედზე ელექტრონი უკვე ჩაენელებინათ და დასიცხულ ქალაქს სიბნელე და რაღაც გამოურკვეველი იერი ეპატრონებოდა. ძალზე ჩაბნელებულიყო თადეოზის ბინაც. ზაწია სადამური ლამზარიც ოღნავ, სულ ოღნავ ანათებდა თადეოზის ოთახებს და საბრალთ ბუტბავდა.

ერთ-ერთ ოთახში, იატაკზე გაშლილ სუფთა ლოგინში ჭერებევივით წამოყრდელიყვნენ თადეოზის დედიშობილა, ერთი ერთმანეთის მამდევნო ბავშვები და მშვიდად ეძინათ. იქვე, მათ შორიანდო ტახტზე ეძინა თადეოზის ცოლს — მაგდასაც. არ ეძინა მხოლოდ თვით თადეოზს, საცვლების ამარა გაშხლართულიყო მერე ტახტზე, ხელები თავქვეშ ამოკლა და ოთახის ჭუჭყიან ჭერს მისჩერებოდა. იგი რღმა ფიქრებში იყო გართული, თუმცა გარკვეულ აზრს ვერ დასდგომდა და ერთსა და იმავეს უბრუნდებოდა. უმუშევარი, ხელ-მოკლე, წვრილშვილი და ათას გვარ უსამართლობით გულ-გაწყალებული, თავ-დავიწყებით ჩაბმულიყო მწარე ფიქრების ხლართულში!

„ფიქრი, ფიქრი და სულ ფიქრი, სევდიანები, შავები! მწარე ფიქრების უღელში თავი გავყავ და გავები, ვერც წინ წავსულივარ, ვერც უკან, ოთხ-კედელ შუა დავები!“

წაიდუღუნა თადეოზმა და მწარე ამოხვრით დაუმატა:

— რა დიდებული გამოთქმას, რა გამონაკთული ზოტური ამონაკვებისა სევდიანის კაცისა! მაგრამ ბევრს კი ესმის ამ ლექსის აზრი, აფასებს კი ვინმე მისს ამომკვინესებულს? არა! იქ, სადაც ტუვიითა ჭქლავენ ილიას, ხოლო შამშილით — ნინოშვილებსადვი, ლად ვერავინ მიხვდება ქართული მწერლის მწუხარებას!.. ეჭ!.. კვლავ ამოიხრთ თადეოზმა და კედლისკენ გადაბრუნდა. ლამზარის მკრთალი შუქი გაუბედავად დასტრიალებდა კედელს და რაღაც საარაკოდ ასურათებდა ამ კედლის დაწინწკლულ, ომარხნობის შხალერს. თადეოზი უზრრთ შეჭყურებდა კედელს და ისევ თავის დუხჭირის ცხოვრების მოწესრიგებაზე ჭფიქრობდა. უცბათ წამოიჭრა, ჩამოჯდა ტახტზე და ერთ წერტილს დააშტერდა.

კედლის ერთ ნაწილშიდან გამოსულიყვნენ ბაღინჯოები, დამწკვრავებულიყვნენ, დარაზმულიყვნენ და ერთ ცნობილ ერის მშობერ და გამხეტებულ ჯარისკაცებივით თავქვე დაშვებულიყვნენ.

— უჭ! რამდენია! სად, სად მიხვალთ, თქვე ვერანებო, გინდათ დამიკბინოთ ჩემი გოგო-ბიჭები!? ვერ მოკართვით! — წამოიძახა თადეოზმა, გადმოიხრდა და ფლანგის ხელი და დასახვედრათ მოემზადა. ბაღინჯოები გამალებით მოეშურებოდნენ. მათი შესვეური ეველასე უფრო საზიზღარი და მსუქანი იყო.

— ჩემ კრიტიკოსს არა ჭკავს ეს ტიალი?.. იმისავით შემურულა და ამურალებულა! ბრიევი! ესეც შენ.. ჭჭ! — ნიშნის მოკებით სოქვა თადეოზმა და კედელს ფლანგის შემოჭკრა! ბაღინჯოების შეთაურმა ტკაცანი მოიღო და კედელზე მიიხრას. ქადაღდზე სისხლის ბორჯდლებიანი რაღაც სურათი გამოიასხა. დანარჩენი ბაღინჯოები დაფრთხნენ. საცვლების ამარა, საკინძე ჩამოხსნილი და თმა აბურძგვნილი თადეოზი შედგა ტახტზე და ბაღინჯოებს გამალებით ხოცვა დაუწყო:

— ჭმ... ესეც შენ.. ჭჭ... ავრე გინდა! — ეუბუნებოდა თადეოზი და კედელს ფლანგის უტყელაშუნებდა.

II

ბაღინჯოებთან ბრძოლაში თადეოზმა კარგა დრო გაატარა. ქალაქის საათმა ორი, თუ სამი დაჭკრა. თადეოზი კი ისევ ტახტზე იდგა და გაფაციცებით ათვლიერებდა კედლის ნაწილსებს, ახეულსა და აერილ შხალერს.

მწარე ფიქრები თადეოზს სინამდვილეზე შეეგვალა. ნადვლიანად გადახედა მძინარე ცოლშვილს და გულმა საშინელი ღელვა დაუწყო.

— ხვალ სადღა წავიდე. ვის მივმართო! ვის რა შევასმინო? — დაეკითხა თავის თავს და დაუმატა:

— არა, ასე ცხოვრება შეუძლებელია! უნდა ვიღონო რამე, მაგრამ რა?.. არა! სად მიბობღავ? — დაიდრია თადეოზი და კედელზე მცოცავ ერთ ბაღინჯოს ისე ძლიერად დაჭკრა ფლანგის, რომ მაგამ თვალბევი აჭკიოტა... წამოაწია, ნამძინარევის თვალბევივით უზრრდ შემოკვლო ოთახს თვალი და ატუსული თადეოზი რომ დაინახა, განცვიფრებით შეეკითხა.

— რას შერები, კაცო, ხომ არ გაკიყებულხარ?

— დიდი ამბებია, ჩემო კარგო! იახონია დავამარცხე და ახლა ჩინეთს უნდა შევესიო. — დიმილით უზასუნა თადეოზმა და ტახტზე ჩამოჯდა...

უკვე ინათდა. მაგდასაც ძილი გაუერთა.

კედელი დახტვილ ბაღინჯოების სისხლით აჭრელებულიყო და სისხლით მოსვრილი კედელი თხემის ადგილს დამსგავსებოდა... საცვლების ამარანი თადეოზი და მაგდა ძველ-რომაელთა ქურუმებივით წამომისდარეყვნენ ტახტის ზირად და დღიურ ჭირ-ვარამზე ბჭობდნენ...

III

— მალე მოდი ცინა... ქილა მომიტანე... თოღემას! — ფუნთუშა თითის ქნევიათა და დიმილით გადასძახა აივნიდან ზაწია ფეფომ თადეოზს, როცა იგი დილისათსათზე ზრისხექტისაკენ დაეშვა. — ლუკმა ზურის საშფენელად მიდიოდა.

— მალე მოვალ, შვილიყო, მალე! შემოსძახა ქვევიდან თადეოზმა, ქუდი თვალბევი ჩამოიფხატა და თავქვე დაეშვა.

ზაფხულის მზე სწავდა ქვეყანას... გარდა ხალხი მრავალი გამოშლილიყო. ვეებერთელა შლახებ ქვეშ დამალული ქალები მუშტის ოდნად და მოსჩინდნენ. ზოგ მათგანს კი გულ-მკერდი გადმოეგდო, ქვედა-ტანი მოეწვრილებინა, თვალებს ეშმაკურად ათამაშებდა და ისე მოკვივივობდა, გეგონებოდათ, ჯერ ჭია არ გაუღვიძებიათ. მათი სახე უფრო შელესილი იყო, ვიდრე მოქალაქეთა სახლები...

თვით ზრისხეპტზე უფრო აჭრელებული ხალხი დიდოდა... რვა-მანეთიან გადაშწერლებს ორი-სამი კაკარდა მიეკრათ შუბლზე, ტუფურკის დილეები დაეფერათ და ისე მიიჭვიძებოდნენ, გეგონებოდათ ხელმწიფის ნათლულები არიანო. ახლად შეღერებული ცირები ფეხებს ნათხვაროვით მოათლასტუნებდნენ და ახლად გამოცხვარი, თუ ძველი სტუდენტები უფავშების გრენით ქორბოვით შესტქროდნენ, ეტროდიალებოდნენ. დიდი თუ ზატარა, ქალი თუ კაცი, -- ყველა მხიარული, კმაყოფილი, ბედნიერი მოსჩინდა.

ყოველი ენა თამამად გაისმოდა, გარდა ქართულისა და ისეთი კმაყოფილება სუფევდა ირგვლივ, გეგონებოდათ თოფიანი ზოლიციელები კი არ არიან იმათი ბატონები, არამედ გამარჯვება და ადამიანობა...

თადეოზი შეუმჩნევლად ჩაინთქა მოსიერზე ბრბოში და კვლავ მწარე ფიქრებში გართული, მწარედვე იღიმებოდა.

— რამდენიც გინდა სწერე .. იქადაგე... ვინა გეავს გამოგნე, ან წიმიკითხველი? თუ ამ ბრბოს მარჯულებს რამე, მარჯვენას მოვიჭრიო! — ბუტბუტებდა თავისთვის თადეოზი და დაღვრემილი მგლოვიარესავით მიახიჯებდა...

— ბრეფო... ამრეხით მიადახ ერთმა გათანგულმა, გამოწლეეგებულმა შლიახოსანმა, რომელიც გედივით მისცურავდა და თქო-მკერდს ირემივით მიარხევდა... მის შლიახოს სახეგარი ზრისხეპტისა ეჭირა.

თადეოზი გაჩერდა და გაკვირვებით გაყოფა თვალი... ვერ გაეგო რათ გალანძღეს... თურმე ქალის შლიახოს მხრით შეჭხებოდა.

— ჭეე გეკნი არ იყოს!.. თორემ ხომ იცი მაგდას ამბავი... ჯერ დაგაბელო! — სიცილით გამოეხმაურა ერთი სახლგაზდა თადეოზს და მისასაღმებლად მიაშურა.

— აა, კოტე, შენა!.. დამბუხდე გეთაყვა, დამბუხდე... იქნება იჭვიანობამ მაინც შეაფერადოს ჩემი მდორე ცხორება! — ნაღვლიანის დიმილით მიადახ თადეოზმა და გამოწვდილი ხელი მაგრა ჩამოართვა.

კოტე მდურძივტ ქართული ინტელიგენტი იყო, ნიჭიერი, მწერლობისა და მხატვრობის დიდი მოტროვალე და დიდი მეცნებეც... თადეოზისავით, იგიც გაუთიშა ცხორებას მადლართა წრიდან და მარად მშეიერი, მაინც ხალხის გაბედნიერებაზე ჭიფირობდა.

კარგა ხანს იდგნენ კოტე და თადეოზი ზრისხეპტზე უსიტვეთ და გამუდულ-გამომუდულს ათვლიერებდნენ.

— მშინიერი ფიგურა აქვს ამ ქალს! — წასჩურჩულა

კოტემ თადეოზს, როდესაც ერთმა თაიგულივით აჭრელებულმა გულმკერდისმა და გამოწვდილმა ქალმა შლიახო-შლიახოთ გვერდით ჩამოყარა... ჩინებულული დედაბი იქნება მხატვრობისთვის.

— კი!... თუ რომ ბალიშებით არ არის დამრგვალებული! — გადინარხარა თადეოზმა, ხელი მკლავში გაუყარა და ზრისხეპტის მეორე მხერისაკენ გაიწვია.

წავიდეთ, კოტე, ვიმასლათოთ! — უთხრა თადეოზმა — ახალი არა გიფიქრარა?... რას აზიერებ, მიდინარ თუ არა სწავლის გასავტობად? —

— მივდივარ კი არა, მზათა ვარ მთელის ჩემის არსებით დავეწაფო მხატვრობის შესწავლას, მაგრამ, რითი? გროში კაპეიკი არ მომეძებნება და ჩვენი ბურჯნი კი დახმარებაზე არა ჭიფირობენ! — უმასუხა კოტემ და მწარედ ამოიხარა:

— ჭმ!.. ყველგან — ნათელ-მირინობას სტკირ... ვინ გვიცნობს, რათ დაგვემარებინან?... ყოყოყაშვილი თუ ცოცხალი იქნება, მგონი ყველას სტიზნდოები მოსზოს, თუ იგი სტიზნდია იმის ნათესავებს არ დასჭირდა, რასაკვირველია, — ყრუდ უთხრა თადეოზმა.

— ეჭ! ჭახიც გავარდეთ, თუ მივადწიე რამეს ხომ კარგი, თუ არა და... გადორებას ცნებაში სიმილით სიკვდილი სჭობია... მართლაც, კითხულობ თადეოზ, ჩვენ ნამხანგარ ყოყოყაშვილის წერილებს? ხედავ რა ბრტყელ ბრტყელებს სწერს? გეგონება მადლა ბანზე იდგეს და დაბლა სულელებს ელამხანგებოდეს?... აი, ვინ ასარგებლას თავისს მდგომარეობით. ყოყადა, შედაჩემისა დმერთმა!..

— ქართული კაცი რო ცხენზე შეჯდება, დმერთიც კი დაავიწედება — ძველთაგანვე უთქვამთ ჩვენებს.

— ძალიან კარგსაც შერება... ნეტა მეც იმისი შნო მომცა, ნეტა შემეძლოს ყოყოყაშვილის ოდნობა, ნეტა შემეძლოს ყველას ფეხი დავადვა და გავსრისო! — გაჭავრებით წარმოსოქვა კოტემ.

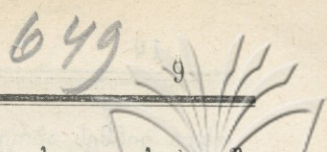
— რა მწარე — მწარეებს დახმარაკობ, კაცო. ნუ თუ შენც გამოიცვალე?

— რას ამბობ, ბიჭო!.. ღამის გული წამივიდეს, ორი დღეა არ მისადილხია... ვისაც მივმართე, ყველამ გაიწვიტა... ჩვენი რედაქციები ხომ მარტო უნიჭოებს ჭკვიბავენ... შრამას თავის დედიმ არ დაგიფასებენ. მეგობრებმა კი ზურგი მამრუნეს და ყველას მჭიათს იყრის... როცა მე ვახეთქებდი, მაშინ კაი ბიჭი ვიყავ და ახლა დავგლახავდი?... ჭმე!..

თადეოზმა მწარედ ჩაიციხა.

— შე კი მიხლდა შეგვან ერთი მანათი მესესხა, დღეს ცოლშვილი უსადილო მუავს... ჩემი გოგო-ბიჭები... მიმეღიან, მოგვიტანს რამესო. — ნაღვლიანად დაბოლოვა თადეოზმა და დაუმატა.

— მაგრამ არა უშავს რა!.. სახლში ხმელი ზური და კარტოფილი მაქვს. წავიდეთ ჩემსას, მოვასწარშინოთ მაგდას კარტოფილი და ინდოურებივით ამოვიყროთ ევერანს მუცელი. მომეცი ხელი!... ვინც მინრავულისს სჭამს, ისაც მოკვდება... დიმილით სოქვა თადეოზმა და კოტეს გულწრფელად ეპატიებოდა.

— მადლობელი ვარ ჩემო თაღობს!... მე დღეს სხვაჯან უნდა წავიდე... იქნება მეორეთ მოსვლის ნაშნებიც იყოს, ე. ი. იქნება ცოტა ფულიც ვიშოვო და მაშინ შენც გაწილავ... ამ სიტუვებით კოტე უცბათ მომორდა თაღობს და გუგაისკენ დაუხვია. ერთხელ სწრაფად იგრძნეს უმწიფობაც და დამცირებაც.. მოსიერზე ხალხი კი კვლავ თავ თავდავიწყებას მისცემოდა, არსიუბდა, ხარხარებდა.

IV

თავჩაქინდრული, დაღობებული მიფრატუნებდა თაღობსი შინისაკენ! გული უკვდებოდა, რომ სხლში არა მიჭქინდარა და ხელცარიელი მიდიოდა... გული უხილავის მხითებით ელადრებოდა. რჩინი ცხენივით მოათრეუდა ფეხებს და გაფითრებული მწარედ იხრავდა. ნაშუადღევის ზირველი საათი იყო, როდესაც თაღობსმა შინამდის მიადწია. შესავალი კარები ღია დახვდა, ხოლო მადლიდან სხარელი დრინცვლი ისმოდა. თაღობსმა თავდავიწყებით აირბინა ტრიტინა კიბე და შეძრწუნებულს სხლში შემდეგი სურათი დახვდა: ტახტზე მიკვდებულყოფი გულწასული მაკდა. ზატარა ბავშვები კი დამფრთხალი წიწილებივით აქეთ იქით კუთხეებში მიკუნტულიყვნენ და გულ ამსკვნით გაიძახოდნენ: ვაი მე, დედაი, ვაივე დადავო, თაღობსმა თვალის დასამხამებაზე წამოავლო მაკდას ხელი, ჩაიკრა გულში და მობრუნება დაწყო.

— ჭი!... შენა ხარ... მოხვედი... არა მიშავს-რას, ცოტა გული შემიფურდა... დავიდალე, დავიქანცე ამდენის ფუსფუსით... ბავშვები ვაბანე... სხლში დავწმინდე... ის რხერი ბაღლინჯოები მილიონობითა... ამითმა გაწევეტამ დამდალა!—როდის, როდის ამოიკვნესა მაკდამ და გახურებული ჭიერი მაკრად შეისუნთქა. დედის ხმის გაკონებაზე ბავშვებმა ტირილი შესწვიტეს და დედამას შემოეხვივნენ...

ნახევარ საათის შემდეგ მთელი ოჯახი შემოსხლდომდა მაკდას და ხმა ამოუღებელივ ლოდინდა ხმელს ზურს ცხელ-ცხელ კარტოფილს... მწარე ფიჭრებში გაერთული ცოლ-ქმარი სამარისებრ დემდნენ, მხოლოდ უდარდელ ბავშვების ჩუმი ხითხითი თუ და არდევდა ამ მკვდრულ სიჩუმეს.

ეს იყო ცეცხლის ზურის ჭიამ!

სწორედ ამ დროს ტფილისისის ერთ-ერთ ზირველ ხარისხოვან კათეში მაკდას მოსჯდომდა მდიდრულად გამწეობილი ძალზე სასუსხივეი უფოჩაშვილი და თავის მოინახეს ენა მოკიდებით დიდრაჯულად ემუსიიებოდა:

— დახს! დაღუბულია ჩვენი, ქართველების, საქმე... ბრეივეები, უვიცებია... ღარბები ვართ... თითო რრლას კაცი თუ მოკვებოვებს, თორემ... აი, ხვალ, წაიკითხვოთ ჩემ წერილს გაზეთში. თუ დამიჯერეს, ხომ კარგი თუ, არა და დაღუბულია საქართველო. ეი! ჩელოვეკ!—გადასძახ მუდიდურად ლაქიას და ასიანი კადუგლო დასხურდავებლად—მიიღეთ თქვენი დახსარჯი.

დახს! დაღუბული ხალხი ვართ ქართველები!.. კვლავ დაიბუთუნა უფოჩაშვილმა და ძვირფას სათუთუნედან ზაზირონი ამოდო გასაბოლოებლად.

ამავე სადამოთი ბოღმა მორეულ სადღაც სარდაფში ჩაენისიავებინა, ერთი ლახათიანთ ჩამოვრადეჭურ, კეჭელზე დად მწეოლილი გზა-გზა კოტე სწეველდას დაღობსი ჩაენის დღეს და ჩვენ, ქართველურ, კოტე მღერაძეასც გაუტახლობას და დაუღვერობას სულ მახეთიანი ესესხა და თაღობლიანთკენ მიუვანცალობდა... რუსულადგინებდა...

ია ეკალაძე.

წერილი დასავლეთ საქართველოდან.

იმ დროს, როდესაც დასავლეთ საქართველოს თავად-აზნაურობა დასავლეთ საქართველოს სატახტო ქალაქ ქუთაისში კენჭობიას შეექცეოდა, დაბალი კლასი საზოგადოებისა შრომაში იყო გაართული და შრომის დროს ორთქლი ღვართქათად ჩამოსდიოდა. ეწეოდა ის შრომას მეაბრეშუმეობაზე, რომელიც საკმაო შემოსავლიანი წყაროა დასავლეთ საქართველოს მცხოვრებლებისათვის. მეაბრეშუმეობას ეწევა: იმერეთი, გურია და სამეგრელო, მაგრამ ყველაზედ უფრო გავრცელებულია მეაბრეშუმეობა იმერეთში, ნამეტურ ქვემო იმერეთში. მეაბრეშუმეობა რომ საკმაო შემოსავლიანი წყაროა, ეს იქიდანაც სჩანს, რომ როდესაც აბრეშუმის პარკი იყიდება, მაშინ მთელ დასავლეთ საქართველოში ვაჭრობა დროებით მაინც გამოცოცხლდება. წარმოდგენა-ლექციებსაც ამ დროს ხალხი ბლომად ესწრება, მცხოვრებლები ტანთ იმოსებიან და სხვა. ყოველივე ეს კი ხდება იმის გამო, რომ ამ დროს ხალხში ფულია, რომლითაც ხალხი ყოველივე მოთხოვნილებას იოლად იკმაყოფილებს. მიუხედავად იმისა, რომ მეაბრეშუმეობა ასეთი მნიშვნელოვანი დარგია მეურნეობისა, ის მაინც უყურადღებობის გამო უნუგემო მდგომარეობაშია. მისი მდგომარეობა ერთ წერტილზე სდგას და წინმსვლელობა არ ეტყობა. მეაბრეშუმეობა რომ არ ვრცელდება და არ უმჯობესდება მიზეზი, ამის პირველ ყოვლისა ის არის, რომ ხალხმა ჯერ კიდევ არ იცის სალი მოვლა აბრეშუმის ჭიისა, არ იცის ეგრეთვე, თუ რა მნიშვნელობა აქვს აბრეშუმის თესლის აღრე შექენას. მცხოვრებლები აბრეშუმის თესლს აღრე არ იძენენ, უცდიან გაიაფებას, რომ ვერ გაყიდიან, გაიაფებენ, აბა რას იზამენო და ჩვენც მაშინ შევიძენთო. ვაჭარი კი, რომ აბრეშუმის თესლი ჭიად არ გამოვიდეს და მით იათად არ მოუხდეს გაყიდვა თესლისა, აბრეშუმის თესლიან კოლოფებს ანახავს ნესტიან სარდაფებში და ეგრეთვე საყინულეშიც. ასე ცივ ადგილას შენახვა კი თესლს ახდენს, აფუჭებს და ეს წამხდარი თესლი ვრცელდება მცხოვრებლებში. ხალხი აბრეშუმის ჭიის სალად მოვლავდება მწყურალად არის. აბრეშუმის ჭიის უვლიან ცრუმორწმუნეობის მიხედვით, და თუ წა-

უხდა ვინმეს აბრეშუმი, ამას აბრალევენ არა მოუვლელიობას, ან სიციუდეს თესლისას, არამედ გათვალვას, რაც ხალხს სწამს. ერთმანეთს რომ უჩვენონ აბრეშუმის ჭია და რჩევა-დარიგება მისცენ, იმის მაგიერ ასინი გათვალვის შიშით უმაღავენ ერთმანეთს. აი ასეთ უნუგეშო მდგომარეობაშია მებაბრეშუმეობა მთელ დასავლეთ საქართველოში. მის აღორძინებაზე, მის გაუმჯობესებაზე და გავრცელებაზე არავინ ზრუნავს. მისი მდგომარეობის გაუმჯობესება, გავრცელება და გლახაკობის ცოტათი წყლში გამართვა კი ერთი იქნება. მიუხედავად იმისა, რომ მებაბრეშუმეობა გლახაკთა კეთილდღეობაში ასეთ როლს თამაშობს, მებაბრეშუმეობის ასაყვავებლად მაინც არავითარ ზომებს ვღებულობთ; მხოლოდ ცარიელი სიტყვით კი გლახაკთა კეთილდღეობაზე ბევრს ვყვირით, მაგრამ ცარიელი ყვირილით ვის რა გაუკეთებია, რომ ჩვენ გავაკეთოთ. ყველაზედ მეტი ზრუნვა მებაბრეშუმეობაზე სოფლის მასწავლებლებს და მღვდლებს მართებთ, ამათ პირობები ხელს უწყობთ, რომ ამ მხრით ხალხს დაეხმარონ. მათ ხალხი უფრო უჯერის, რადგანაც ცოტათი არის ხალხს მათდამი ნდობა აქვს, ამ ნდობით უნდა ისარგებლონ და უნდა ასწავლონ ხალხს აბრეშუმის მოვლა, უნდა უკითხოვნ წიგნაკები მებაბრეშუმეობის შესახებ. უნდა გააგებინონ მნიშვნელობა აბრეშუმის თესლის ადრე შექმნისა და სხვა. მაგრამ ჩვენდა სამწუხაროდ არც ერთს ამას არ ჰკიდებენ ხელს სოფლის მასწავლებლები და მღვდლები. 1905 წ. შემდეგ ისეთი ცვლილება მოხდა მათ აზროვნებაში, რომ მას შემდეგ ხალხის სამსახური სისულელედ მიაჩნიათ. ჩვენ სულელური, ბრიყვული ხანა უკვე განვლეთო, გაიძახიან ზოგიერთები. აი ასე დაქინდა სოფლის მასწავლებელთა უმრავლესობა, რომ ხალხის სამსახური სისულელედ მიაჩნია. ან როგორ არ დაქინდება სოფლის მასწავლებლები, როდესაც დღეს ყველა სოფლის მასწავლებელია, ვისაც კი შემწე მოეპოება და ცოტაოდენი ანბანი უსწავლია. წელს მოსავალი აბრეშუმისა აქეთ მეტის-მეტად ცუდი იყო. მიზეზი ამისა კი ის იყო, რომ ბევრი ცუდი აბრეშუმის თესლი იყო გავრცელებული ხალხში, ეგრეთვე ცუდმა ამინდებმაც ძირიელ ავნო აბრეშუმს. იმ მიზეზთა შორის, რომელთა გამო აბრეშუმის მოსავალი ცუდი იყო, საბატიო ალაგი უჭერია, რასაკვირველია, აბრეშუმის ჭიის ცრუმორწმუნეობის მიხედვით მოვლას. წელს საზოგადოდ აბრეშუმის ჭია წახდა მაშინ, როდესაც იგი ცახხედ უნდა ასულიყო, ე. ი. როდესაც მასზე ყოველი შრომა დახარჯულ იქნა. ამ დროს კი აბრეშუმის ჭიის წახდენა მეტის-მეტად საზარალოა. მან მის მომვლელს გარდა იმისა, რომ შრომა ტყუილ-უბრალოდ დახარჯვია, აზარალა კიდევც. აზარალა იმიტომ, რომ მომვლელს არ მისცა იმდენი ფული, რამდენიც მან დახარჯა ბჟოლის ფო-

თლის ყიდვაზე, რასაკვირველია, გონივრული მოვლა რომ ყოფილიყო, ზარალიც ნაკლები იქნებოდა მაგრამ გლახაკობის გაჭირვებაზე სხვა დროს უნდა შეგვიფიქრობია თავი? სხვა დროს როდესაც უნდა რალებია, რომ ეხლა შევიწუხოთ, შევიბრალოდ და დავებნაროთ მას გაჭირვების დროს. რა ჩვენი საქმეა ხალხის დახმარება! განა მეცხრამეტე საუკუნის ჩვენმა მამა-პაპებმა ის არ დავგიბარეს, რომ იზრუნეთ ჩინ-ორდენების მოპოებისთვის და იმოქმედეთ ისე, რომ უფროსების ყურადღება დაიმსახუროთ.

არც პარკის გაყიდვის საქმეა წესიერად დაყენებული. დასავლეთ საქართველოში ბაზრებზედ გამოაქვთ პარკი. პარკის გამოტანასთან ერთად გამოდიან სამოქმედო ასპარეზზედ ვაჭრები, რომელნიც უღმრთოდ ატყუილებენ ხალხს, როგორც ანგარიშში, ისე წონაში. საერთოდ ხალხს პარკის გაყიდვის დროს ყველა ატყუილებს, როგორც წვრილი ისე მსხვილი ვაჭრებიც. ყოველივე ამას კი ყურადღებას არავინ აქცევს და არავინ არც ცდილობს, რომ ლაგამი ამოსდოს ასეთ თავ-გასულ მოქმედებას. თუმცა ინსტრუქტორი ბ-ნი იოსებ ქუთათელიაძე დადის დასავლეთ საქართველოს პროვინციებში და ისე უნდა მოაწყოს ყოველგან საქმე, რომ ხალხს არ ატყუებდნენ წონაში, მაგრამ რა ქნას, ან რას იზამს მათოდ მართა ერთი კაცი, როდესაც თანამგრძობლები ნაკლებ ყავს. ჩარჩ-ბაცაცები ყოველგან მეფობენ, ხალხი ყველგან მოტყუებული რჩება წონაში, ანგარიშში, სოფლის ნასწავლ ხალხს კი ამ დროს გულზედ ხელი დაუკრეფია და გულგრილად შესცქერის ასეთ მოქმედებებს ჩარჩი-ბაცაცებისას.

როგორც ვიცით, საქართველოში პირველ-დაწყებით სკოლებისათვის კავკასიის ნამესტნიკმა სავალდებულოდ გახდა 1881 წ. გამოცემული სამოსწავლო გეგმა. ამ გეგმის მიხედვით რომ სწარმოებდნენ სწავლა სკოლებში, მაშინ პირველ წელს მაინც განთავისუფლებული იქნებოდნენ ბავშვები რუსული ენის წერაკითხვის სწავლებისაგან. თუმცა ეს სამოსწავლო გეგმა სავალდებულოა, ამ გეგმის მიხედვით მაინც არ სწარმოებს სწავლა, ეს კი ხდება ცუდი მასწავლებლების წყალობით, რომლებსაც მაჟნიკოვების შიშით 1881 წ. გამოცემულ სამოსწავლო გეგმაზედ ხელი აუღლიათ. მხოლოდ მაჟნიკოვების არ შეშინებიათ ივანდიდის ორ კლასიანის სკოლის მასწავლებლებს და ეგრეთვე დიდი-ჯიხანიშის ორ კლასიან სკოლის მასწავლებლებსაც. ისინი 1881 წ. გამ. სამოსწავლო გეგმის მიხედვით აწარმოებენ საქმეს და როდესაც მათთან შესულა სარევიზიოდ ბ. მაჟნიკოვი, ის განრიხებულა, მაგრამ განრიხებულისათვის შესაფერისი პასუხი მიუციათ და ისე გაუსტუმრებიათ. ნეტამც ყველა სკოლის მასწავლებლები ასე ღირსეულად იქცეოდნენ.

ხალხი რომ გაჭირვებულ მდგომარეობაშია, ამეი მტკიცება არ ესაჭიროება. გაჭირვებულ მდგომარეო-

ბაში კი მიტომ არის, რომ მეურნეობა დაეცა. მიწის მუდმივად ცუდად დამუშავებამ მიწა გამოფიტა და გააძუნწა. გლეხის კეთილ-დღეობა კი მიწაზედაა დამოკიდებული. ის მისგან იღებს საზრდოს. ეგრეთვე ხალხი ვაალატაკა ერთი-ათად მომატებულმა გადასასადებმა და დარაჯ-მამასახლისების თარეშობამ. დარაჯ-მამასახლისები სოფლის ბატონ-პატრონები არიან. ისინი თავიანთ ნებაზე განაგებენ სოფელს. ერთმა გლეხმა, რომელსაც შევეკითხეთ, თუ რა მდგომარეობაში იყო, შემდეგი მითხრა: „ბატონო, მოსავალი წლითი-წლობით კლებულობს. შემოსავლიანი წყაროები თან და თან გვიქრება ხელიდან. სამაგიეროდ გადასახადებმა კი ტყავი გაგვაძრეს. წინედ რომ მანათს ვიხდიდით, ეხლა მის ალაგას თხუთმეტ მანათს ვიხდიდით“. ასე მოტყუებით და ძალადობით იყვლიფებთ სოფელი.

აკილესი.

ბედი მოსნისა

(გაგრძელება)

დრამა ხუთ მოქმედებად
 მოქმედება მესამე.
 ს უ რ ა თ ი I
 თამროს საწოლი ოთახი.

თამარ. ძილი გამიკრთა... ველი ჩემს მტან-
 ლანდი სპეტაკი გამომიქროლებს; | ჯველს...
 გადავფრინდებით შორეულს კუნძულს,
 დავმღერ და იგიც ხმას ამაყოლებს!

არა მსურს მასთან წყნარი სიმშვიდე,
 მე მირჩევნია ღელვა-გოდება,
 სულის ვრცელ ზღვაში თავსა დავიხრჩობ,
 კუბოს შემიკრავს ჩემი ღვთაება!

მიახლოვდება ბინდით მოცული...
 მარტო მიბნედილს ვხედავ შავს თვალებს;
 ბზის მწვანე ტოტსა არხევს შრიალით,
 რაღაც იღუმალს გულით მავალებს!..

ოჰ, ახლობელო, აჩრდილად ქმნილო,
 გნახე, საითლა მიეჩქარები?
 სხივი მთვარისა შენ ერთს რად გამკობს,
 მოდი, მარტო მყოფს ნუ მეკრძალები!

(ფანჯარაში მივა და ბაღს გადაჭყურებს. მთვარის
 შექით სახე გაუნათებს)

ჰე, მთვარე, მითხარ, ლაყვარდ სივრციდან
 ხომ არა ჰხედავ ნიკოს—ჩემს სატოფოს?
 სად არის იგი, ან რომელ მხარეს?
 ნაღვლიანია თუ გულით ჰხარობს?

(დრამა ფიქრს მიეცემა, შემდეგ შემკრთალი ხატის
 წინ ღოცულობს)

დედაო ღვთისავ! გადმომხედე წყალობის თვალით.
 სევდა მიწყლულებს გულს მგზნებარეს სახმილთა
 ალით!

ჩემი მიჯნური ნუ განიცდის დამლუბველ ვნებას,
 სასოწარკვეთილს ნუ მოაკლებ შენს ვამბნებებს!
 (რა გაათავებს ღოცვას, დასძინებულ მივს სწოდა
 თან. დიდი სიჩუმე. მთვარის შექი სვეტად შემოიჭრება.
 გარედ ისმის ჩანგურის ხმა და სიმღერა)

ს ი მ ღ ე რ ა

ტურთავ, ტურთავ! თვალთ ცრემლი
 გული ჩემი იტანჯება: | მდის,
 მე უშენოდ, ჩემო მზეო,
 ერთს წამსაც არ მეცოცხლება!

მშვენიერო, ფიქრით მულამ
 შენთანა ვარ, თავს გველები;
 ხან გიკოცნი შავს თვალებსა,
 და ხან ისევ მირისხდები!

შენი სიტყვა მანუგეშებს,
 გულსა მიგზნებ სიყვარულით;
 მრავალ ტანჯულს მათუროვანებს
 შევებითა და სიხარულით!

თამარ. (გამოეღვიძება) სიზმრად მესმოდა ნაღვ-
 ლიანი, მწარე სიმღერა,

მაგრამ არ ვიცი, სადა, როდის, ან რომელ მხარეს?
 ნელა ჰქრებოდა განთიადის სხივი ნათელი,
 ეთხოვებოდა სიხარული ჩემს სულს მწუხარეს,
 გულით მიყვარდა, მხოლოდ ერთსა თავს ვეველებოდი,
 ერთს შევეთვისე, შემსჭვალული არ მშორდებოდა,
 ვუალერსებდი, თითქოს ამით პასუხს ვაძლევდი,
 ეს ნეტარება ვაგლახ! სიზმრად მიჩვენებოდა!

(კვლავ ისმის ბაღში სიმღერა)
 ჩუ! კვლავ სიმღერა, არა ვსტყუვდები...
 ის არის სწორედ!.. ნაცნობი ხმები!..
 (თამარი აივანზე გავარდება. აქ უცბად სტენა იცვლება.
 გამოჩნდება ნაწილი ბაღისა, რომელსაც აივანი გადმოჭყუ-
 რებს. აივანი და კედლები სხვა და სხვა შეცნარებით და
 უფაიფებით არის შეფუთილი. ნაკვ კედელზე არის
 მიურდნობილი და ჩანგურს უკრავს)

თამარ. ვინა ხარ ბაღში? ვინ აუღერს სიმებს?

ნიკო. აქ დაბლა მე ვარ, მაღლით მფენ სხივებს!

(თამარ დაბლა ჩამოვა და აღტაცებით უქვს მოეჭდობა)

ნიკო. (გუფში ჩაიკრავს) ჩემო სიცოცხლე! კვლავ
 შენთანა ვარ!

თამარ. რად არა მნახე? რა რიგ ვნაღვლობდი!

ნიკო. დამნაშავე ვარ... გთხოვ პატიებას!

შენსა ნახვასა მეც კი ვნატრობდი,
 მაგრამ მარცხენიდა მე იგი სიტყვა,
 რომლით შევლახე შენი სახელი,
 როს ვიგონებდი, გლახ ვლონდებოდი,
 მიბნელებოდა შავად ნათელი.
 შენმა წერილმა კვლავ გამამხნევა,
 ეჭვი განფანტა, თვალთ აღმიხილა;
 დამნაშავე ვარ, გთხოვ პატიებას,
 დღეს კვლავ სიამით გული აღვსილა.

ნიკო. (ჰკოტნის) მაშ ჩემი კოცნა, კოცნა მხუ-
სასჯელი იყოს დამნაშავეისა! | რვაღე

ნიკო. შენ ხარ მზის სხივი, ცით მოწყვეტილი
მაცისკროვნებლად დაბლა შავისა!

აჰა, კვლავ მესმის შენი ხმა ტკბილი,
ნაზი ალერსი წყლულსა ამთელებს;
თრთოლოვით შეგეყურებ და ვსიამოვნებ,
ვეამბორები შენს თლილსა ხელებს!
ჩვენ მარტოკა ვართ მთელს სამყაროში,
მხოლოდ ყვავილნი შორით გვიმზერენ;
უხრწნელნი აღნი გიკრთიან თვალთა
და ნავსა ვნებისას მიაქანებენ!
ხან იბუნდები, ხან კვლავ ანათებ,
მთვარეც შენ გბაძავს აწ მიღეული;
ზეცას მიგაფრენს მსუბუქ ფრთებითა
უკვდავად მქმნელი ძალა გრძნეული.

თამარ. ნანას მიგალობ სიყვარულისას
შენის ალერსით ცეცხლად ანთებულს;
სიამის ქარმა, დე, ასე ჰბეროს
გრძნობათა ტალღას დღეს მიყუჩებულს!
მიმკვდარებულად ბაგე მთრთოლოვარე
ციურის ვნებით დაგეკონება;
თვით აკვნესდება, შენც აგაკვნესებს
და ტრფობის წინდად ზედ დაგავკვდება!

ნიკო. ოდეს გაგშორდი, ველად გავიქერ,
თვით არ ვიცოდი, რას მოველოდი;
ყველა შემძულდა, გულს ღრღნიდა სევდა,
სულს ამძიმებდა სახმილთა ლოდი.
როს ვიგონებდი საამო წარსულს,
კრემლი დამწველი აქნობდა სოსანს;
აჩრდილად მდევდი, ვერ გიშორებდი,
გრძნობის დედოფალს, ნაზ გვირგვინო-
სანს.

თამარ. სთქვი, ამეტყველდი, დუმილით გი-
დაე, შენი ხმა კვლავ მუსიკობდეს; | სმენ!
ახ, რა ტკბილია ასე სიცოცხლე,
რომ ადრე სევდით არა სქვნებოდეს.
მსურს შევიმოსო მთვარისა შუქით,
ირგვლივ მოვფინო მზისა ნათელი;
შენით ვისუნთქო, შენით ვიცხოვრო,
არც ერთს გვაკრობდეს შავი ნალღველი!

ნიკო. ყინვამ დააზრო ედემის ვარდი,
მწუხრმა სალამომ შავად დაჰფარა;
მაგრამ გიხილე და უკვე ნორჩი
თავის და ნებით მკვდრეთით ამდგარა!
გადაიფურჩქნა და სურნელს აფრქვევს,
აწ ეშხით დამთვრალს გესაუბრება;
მე შენში ვცხოვრობ, შენ ერთსა გხედავ,
მხოლოდ შენი ხმა სულს ელხინება!
ერთსულ და ერთხორც გარდავიქცევით,
ორ არსებიდან ერთი იზრდება;
სამყარო სულით და დასაბამით
ნათელ გვირგვინით ის გვირგვინდება!
შენზედ მრავალ გზით მიოცნებია,

სიზმრად მინახავს მკრთალი აჩრდილი;
სული უკვდავი თან დაგყოლოდა
ჩემი შუქმფენი, სხივში აჩრდილი,
და ჩამექსოვე, ვით სურო წისა,
განუყრელი ხარ, ვითა ოცნება;
ჩვენსა გარეშე არა არსებობს,
ჩვენი თ ნათელ ჰყოფს შავი ცხოვრება.
ჩემი სულთა დგმა დიდხანს გეძებდა,
გზას მილობავდა მე დაბრკოლება;
უშენოდ ყოფნა სიკვდილი იყო,
არც იფურჩქნოდა ბედნიერება.
და ბნელს, სევდიანს ღამესა გპოვე,
გიცან, შენ იყავ ჩემი ცხოვრება;
მსწრაფლ შეგიყვარე, მსწრაფლ შეგითვისე,
ვიგრძენ, რაც იყო ჭეშმარიტება!
შეერთებულნი, გაბრწყინებულნი
მიექრით. სიამით ნეტარებისკენ;
ლაქვარდას ტალღას აპობს პიდალო,*)
თან გზას მიგვიკვლევს შვების ზღვისაკენ.
იქ ვარსკვლავები მიცინარობენ,
ქსელს გაგებამენ, გიმღერენ ნანას;
ნისლი შეგმოსავს ნეტარებისა
და დაშორდები ბედკრულ ქვეყანას.

თამარ. (ნიკოს მკერდზე მიუგრძნობილი, სიამით
დამთვრალი და თითქმის მიძინებული ამბავს სიტყვებს)
და ეგე ზღვა ხომ შენი სულია,
იქ შემაცურე, მსურს დავემყარო;
ვარდის ნაკადი გადმოჩქრიალებს,
შუა გზად ერთვის ვნებისა წყარო.

ნიკო. (აქსინის ბაგეს გადაფარებს და მხურვალედ
დაეკვნება)
აწ გიხაროდეს უზესთავსო,
მარად შემკულო ტრფივლებითა;
სინათლის რძალო ქალწულთა შორის,
ამაღლებულო ციურ ვნებითა!..

ა. შანშიაშვილი.

ფ ა რ დ ა

ყ ა მ მ ი ი ქ უ შ ა

ყამ მოიქუშა, დასტეკა მძლავრად,
ჩამოაბნელა მთლად არე მარე.
მზეს აეფარა შავი ღრუბელი,
აღარა ნათობს შუქ-მოელვარე.

ელვამ ღრუბლებში გაიკრიალა,
მეხი დაუშვა ცეცხლის მფრქვეველი,
ჩანსთქა უფსკრულში, დავვისამარა
ტურფად შემკული წალკოტი, ველი.

ვალ. შიხიანი.

*) ნავის მოსასმელი ნიჩაბი.

ს რ უ პ ი ნ ს ტ ი ლ ა

სცენა ერთ მოქმედებად, გადმოკ. ვალ. გუნიას მიერ.

კოლა.
 ნინა, ამისი ცოლი
 ტასო. ,

→ მოქმედება სწარმოებს ჩვენ დროში ←

ს ც ე ნ ა წარმოადგენს სასტუმრო ოთახს საავაკო სახლში, მარცხნივ კარებია ბაღში, მარჯვნივ და უკანა კედელთანაც კარებია ოთახებში. ფარდის ახდამდე მოისმის ლაპარაკი.

I

(ნინა მაგიდასთან სავარძელში, კოლა დადის ოთახში და დრო-გაპოშვებით გაჩერდება ხოლმე ცოლის წინაშე)

კოლა. შენ თითონ დაშეთანხმები, რომ მე აქ არავითარი ბრალი არა მაქვს.

ნინა. როგორ თუ ბრალი არა გაქვს? კარგია თვევნი მა მსემ!

კოლა. რა უცნაური აღმანი ხარ! ერთი მითხარ. რა ვქნა? ხომ ვერ გეტყვი: „გასწი, ჯანაბან შენი თავი“-მეთქი!.. ეგ ხომ სისასტყვე იქნება. ამას კაცი კი არა, ვირიც არ იკადრებს!..

ნინა. შენ რომ დაგიჯეროს კაცმა, მითამ სულაც არა იყოს-რა!

კოლა. ჰო და რა იყო, ან და რა უნდა იყოს? შეუვარებული ხომ არა ვარ?

ნინა. აღბედა მიზეზი რამე უნდა იყოს, რომ აგრე გამუდმებით შენთან არის?

კოლა. კარგი და მე რა ვიცი! მე რომ შეითხავ, მითამ რა? თითონ იმას ჰკითხო? შენი შეგობარა, შენ უფრო არ გეტყვის! შეიძლება მართლაც მოვწონდე და ვუყვარდე, მაგრამ ჩემთვის კი არა უთქვამს რა.. და საზოგადოდ უნდა მოგასხსენო, რომ მე მაინც და მაინც არც ისე ვენატრები მასთან სიხარულს. ათასში ერთხელ თუ გამოველანარაკები! (სიჩუმე) მართლაც, ისე რად გავიწყდება. რომ დღე მუდამ ვასო სარძე ჩვენსა ან უკედ რომ ვსთქვათ, შენსა ჰგავს!!

ნინა. ეგ სულ სხვა საქმეა!

კოლა. როგორ თუ სხვა საქმეა? თუ მართალი გინდა, სწორედ ისეთივე საქმეა, რომელიც შენ აგრე გახილვლებს!..

ნინა. ვერ ერთი, რომ ვასო სარძე—ტასო ნუ გკონია. ვასო ჭკუიანი და დინჯი კაცია, მასთან საუბარაც არა თუ სასიამოვნო, სასარგებლო არის!

კოლა. ჰო და შე დალოცვილო, რა იცი, იქნება მე ტასოსთვის მეტად ჭკუიანი, დინჯი და სასარგებლო მსახურეც ვიყო... ვინ იცის, იქნება სწორედ მაგისთვის მოვსწონვარ!

ნინა. შენ კარგად იცი, რომ მე სულაც იმ ქალებთან არა ვარ, რომელნიც ქმრებს დალატობენ! დმერთმა დამითაროს და რომ რამე მომხდარიყო ამისთანა, შენ ზირველი შეიტყობდი ამას, რადგან თვითონ მე გეტყვდი უფიქროსივე!

კოლა. კარგი ნუგეშია თქვენმა მსემ! არა და დიდი ბედნიერებაა—ზირველად დარომ შეუვარდებოდა ქალებთან ეგ თხები: ზირველად კი... ბით ვერას იგებენ ქმრები, ან არა და სულ უველასე გვიან შეიტყობენ, რადესაც ცოლის ამბავი მთელ ქვეყანას შეეძება! ბარაბაშიძის ამბავი მაინც რად დაივიწყე: ქმარმა მოასწრო ცოლს საუვარედთან, ზედ თავზედ წაადგა და ცოლი კი გაიძახის: იმიტომ არა გითხარი-რა აქამდის, რომ ზესტიოსან კაცად გიცნობდი და შენი შეწყობება შერიდებოდა; რა კარგია და რა გულკეთილობა და რა დიდი მზრუნველობაა ზესტიოსან ქმარზე!!

ნინა. შენ სიტყვას ბანზე ნუ აგდებ! მე შენ ტასოსე გეუბნები და შენ კი ვიდაც ოხერ ბარაბაშიძეზე მომიყვი!

კოლა სწორედ თუ გინდა, იმ შენმა ტასომ ისე გამოჭირა საქმე, რომ ლამის არის ჯანაბანის გავისტუმრო! ტასო და ტასო! ტასო და ტასო!.. გამოჭირე სწორედ! (მივა ცოლთან) არა, ერთი მითხარ, როგორ არა გრცხვენია? ხომ კარგად იცი, რომ ძალზე მიყვარხარ! (ხელს გამოართმევს) აბა შენ თითონ დააკვირდი, რა ზაწია და ლამაზი ხელება (ჰკოცნის). განა შესაძლებელია, რომ სხვას ვისმეს ჰქონდეს ამისთანა თათები!

ნინა. აჰ, რა გაიძვერა ხარ, კოლა, რომ იცოდე!

კოლა. მე და გაიძვერა? აბა, ეგ სათქმელია? მე მუდამ ის ვარ, რაც გულში ვარ: კეთილი და სამართლიანი!

ნინა. (წამოდგება) მითომ?

კოლა. შენც არ მომიკვიდე! აბა რისთვის გეტყვი ტყუილებს. (მოხვევს ხელს წელზე) მოიცა! ჰა კიდევ. ჰა კიდევ შენა შენის ეჭვიანობისთვის (კოცნის რამდენჯერმე და მიაცილებს კარებამდე. ნინა გადის.)

კოლა. (მარტო რჩება რამდენჯერმე ჩუმად გაივლის ოთახში და მერე ერთბაშად ჩამოეშვება სავარძელზე მაგიდასთან) აი ასე გადის თათქმის უფიქრო დღე! ეშმაკმა იცის ჩვენი თავი: არა თუ დღე, მთელის თვეებით, წლებით, შიქლი სიცოცხლე სულ ცრუობა და ცრუობ! ცრუობ დიდიდან სდამომდე, სდამოდან დიდიმდე და ასე დაუსრულებლად მთელი სიცოცხლე! მერე ვისი ბრალია? რა თქმა უნდა სულ ქალებისა! ქალები რომ არ იყვნენ, ბევრ-ბევრს იცრუებდი წელიწადში ერთი ოცჯერ, ოცდა ათჯერ, სულ ბევრი ორმოცჯერ... ეხლა კი სიცრუისგან ისე მოგექანება ეხა, რომ სადამოცხე ძლივს და სუნთქავ, სასა ამომშრალი გაქვს! დაიძინებ და თან გინარაინ... ეხლა მაინც მოისვენებ სიცრუისგან, მაგრამ ხშირად იზმარშიც ცრუობ და ცრუობ! აი და ლახვრის დმერთმა! (წამოდგება და დადის ოთახში) მაგრამ ეგეც კია... მადი და ნუ იცრუებ, თუ კაცი ხარ! უფიქრო ქალი მხოლოდ ამას გაიძახის: მართალი მითხარი და მართალიო, სხვა რამდენიც გინდოდეს მოატყუილე; მხოლოდ მე კი მართალი მითხარიო! ამასობაში, რა თქმა უნდა, ეველას ატყუილებ, ეველასთან ცრუობ! ეხლა სიცრუეც არის და სიცრუეც, ზოგი სიცრუე ისეთი უნდა იყოს, რომ სიმართლესაც გადაჭარბოს, თერემ ვინ დაგიჯერებს? — მაშინათვე დაგიჭერენ და ვაი შენი ბრალი! ჰო და ამდენ ახალ და ახალ სიცრუეს ნიჭი არ უნდა თუ? დაახვ რომ ნიჭი უნდა მარჯვე და მოხერხებულ სიცრუეს!.. ეს კი კაცმა უნდა აღიაროს, რომ სიც-

რეე დიდი სისძაგლეა... უსინდისობა! ცრუმბ და არ სწითლდები, სტეუი და თითქოს არაფერია. ღამის ჩვეულებად გადაგქცეს, ძვალს და რბილში გაგიჯდეს, თითქოს შემკვიდრებოთი სნეულება იყოს!.. კარგი მოგონებაა ეს კვ შემკვიდრებოთი თვისება. რაც გინდა სისძაგლე წაიღინო, შეგიძლიან სულ შემკვიდრებოთი თვისებას მოახვიო თავზე. მჭკვლავ ვისმე, ზანა უნდა იყოს დამნაშავე, მოიზარავ რასმე—დიდი დედა! მეტნიერებაც ასეთი უნდა: ყველასათვის ხელსაყრელია!.. (ბალიდან აჩქარებულის ნაბიჯით შემოდის ტასო და მივა კოლასთან.)

II

კოლა. (მიეგებება ტასოს და უნდა მოეხვიოს) ოჰ, ტასოს გაუმარჯოს!

ტასო. (მოშორდება გაბრაზებული) ხელი შორს! არ მომეკაროთ, ეგ ალერსი სხვას უკმაოთ, მე კი თავი დამანებეთ!

კოლა. რა ამბავია? კიდევ მოხდა რამე თუ?

ტასო. აბა რა უნდა მომხდარიყო?.. სულ არაფერი! თქვენის აზრით, ხომ ეგ «სულ არაფერია» (გაჩერდება კოლას წინ და მნიშვნელობით ეტყვის) ოჰ, რა სულმდაბალი და სძაგელი ბრძანებულებათ? თქვენ კიდევ ბედავთ და ალერსით მოდიხართ ჩემთან?! მერე რადის? მას შემდეგ, რაც თქვენ!..

კოლა. (აწყვეტინებს) რის შემდეგ? ერთი გამაკებინე რიგანად! რა დაგიშავე? ვის რა ვირი მოვხარე? (ხელების ქნევით დადის ოთახში).

ტასო. რა დაგიშავო, მეკითხებით კიდევაც? (გესლიანად) აბა, რა თქმა უნდა, რა უნდა დაგეშავებინათ?.. ოდონდაც დიდი სულელი ვიყავი, რომ გენდეთ და დაგიფერეთ!.. გესმით, მე ვიყავი სულელი და რეკვინი, მარტო მე!.. თქვენ ბრალი არა გაქვთ... თქვენ ხომ არასოდეს არასიფერში არა გაქვთ ბრალი! თქვენ ხომ წმინდა კაცი ბრძანდებით!

კოლა. (გაჩერდება) ერთი რიგანად გამაკებინე, ტასო, რაშა სქმე!

ტასო. (თითქმის კივილით) თქვენ კიდევ გაკებინებაზე ღაზარაკობთ? მერე, არა გრცხვენიათ მანინაც? ოჰ, რა ურცხვი რამა უოფილხართ? Нахаль!

კოლა. დვთის გულისათვის, ნუ ყვირი ეგრე! აი დაგლახვრის დმერთმა... ცოლი შინ არის! ერთი ხომ არა გკანია?.. არა, რომ არაფერსა ჰგავს! უთუოდ მაშინ მოუნდება ყვირილი და წივილი, რაცა ყველგან უურს გვიკლებენ! მითამ რა? გინდა აღიაქოთი ასტეხო, თუ რა არის? აბა, რას გაჩემდი! ივიფლე, იწიფლე, ივირიკე! მორთე ყვირილი და!.. ეშმაკმა იცის თქვენი თავი! ფუ! (გაბრაზებული დადის)

ტასო. ოჰ, შეგეშინდათ განა? შიშის ზარმა აგიტანათ? ანია, ანია ჩემზე! სიყვარულმა დამბრძავა, თორემ განა რა ძნელი გამოსაცნობი იყო თქვენისთანა ორბირი, ორგული, მატყუარა და ცრუ-შენტელა კაცი! (სიჩუმე) ოჰ, რა თქმა უნდა, ჩემის მხრით დიდი სისულელეა, რომ ასე გაყინხლდი, მაგრამ ეგეც კია. განა თქვენ უურადლებას აქცევთ ჩემს სიანხლეს!.. თქვენთვის ეგ ხომ სულ ერთია. მაგრამ ეგ სიცრუე რადა სჭირო იყო?! ძაღს ვინ გატანდათ?.. (თან და თან ღელდება) რად მატყუებდით, ვითომც გიყვარდით? რად ცრუობდით! მე

ყველაფერს ავიტან სურუის მეტს! გესმით. ყველაფერს, ხოლო ნუ მომატყუებს კაცი! (ყვირის) გატყუებულნი ვართ!

კოლა. (გაჩერდება) ნუ ყვირი, ნუ წივი შეთქი! გიყვარს სწორედ, რას ვერ მამატყუებ?! განა გითხარი, რომ არ მიყვარხარ შეთქი? შე ხომ კარგად იცი, თუ რა რიგად მიყვარხარ?!

ტასო. არ გაბედოთ! ეხლა მაინც ნუ სცრუობთ! მე თქვენგან ვითხარე ერთხელ და სამუდამოდ გადაჭრილი ზასუნი მომცეთ; გიყვარხართ თუ არა?.. ნუ გეშინინანთ, მე არც თავს დავიდრჩობ, არც თავს მოვიწამლავ, არც წყალში გადავარდები! ნუ გეშინინანთ შეთქი? მე მხოლოდ მართალი მინდა ვიცოდე, სრული სიმართლე!

კოლა. (ბრაზ მორეული.) ავი გითხარი, რომ მიყვარხარ შეთქი!

ტასო. სცრუობთ! მატყუებთ. თქვენ არ გიყვარხართ!

კოლა. (მოქანცული.) ოჰ დმერთო-ჩემო! არა, ეგ მეტის მეტია! (თან და თან ბრაზი ერევა), შე დალოცვილო, რადად შეკითხები, თუ კი დარწმუნებული ხარ, რომ აღარ მიყვარხარ. რადად შეკითხები ერთსა და იმავეს ათასჯერ?

ტასო. რადად მატყუებდით შეთქი?

კოლა. (ყვირის). მე შენ არ მომიტყუებინარ!!

ტასო. რადას ყვირით? როგორა ბედავ, რომ ჩემზე ყვირით?

კოლა. (ბრაზიანი დადის), მე არა ვყვირი, მაგრამ შენი საქციელი კაცს გააგიჟებს, გააოცებს!..

ტასო. როგორ? მე გაგიჟებთ თქვენა, თუ თქვენ მე მაგიჟებთ? საცარია სწორედ! აბა რა: მთვარინი დამე... ორნივე მარტოკა ბაღში ჰიპოტიკოზენ... ღუღუნებენ... ზოჯიანა მამ რა ჯანაბა! ოჰ, რა სიმდაბლეა, რა სიზიზღრობა! ეხლა მაინც გაიგეთ! ან აქნება გაბედოთ და უარი სთქვათ?—თქვენს ურცხვობას ხომ არ გაუჭირდება!.. მუ ჩემის საკუთარის თვალებით დავინახე, რომ თქვენ და თქენი ცოლი ბაღში ელაქუცებოდით და ღოკავდით ერთმანეთს!

კოლა. ფუ! რა მარგალიტი სიტყვებია და; ღოკავდით და ელაქუცებოდით?

ტასო. უკაცრავად, კალერსებოდით და ჰკოცნიდით ერთმანეთს! ჰკოცნიდით!!

კოლა. დასწევლას ეშმაკმა, რაც უნდა კაზწია კოხტა ქალი იყოს, რაკი იჭვნიერობის მორევი შეტრავს, შაბაშ! ჭაჭს დაემსგავსება ხალხი!..

ტასო. უკაცრავად! მე სულაც არ ვიჭვნიერობ, ძალიან არ მოგაქვთ თავი!.. ეგ მე ეჭვიანობით კი არ მომდის, ანამედ თქვენის წრეს გადასულის სიცრუით, ტყუილებით და ცრუ-შენტელობით!

კოლა. (ბრაზიანად). ერთი გამაკებინე, რაში ვცრუობ. (ტასო მტრულად უყურებს, თითქოს ეს არის უნდა მოვკლავო), ოჰ და მიბრძანე, რაში მოგატყუე! რაში და რადის?!

ტასო. (ანხილად), არა, არც ასეთი შუბლ გარეხილი მეგონეთ.. (შეუტევს და მუშტს მოუღერებს) ოჰ, როგორ მძულხართ, როგორ მეზიზღებით! ეხლა ჩვენ შორის ყოველივე გაწედა, ყოველის ფერი გათავდა!

კოლა. ჭო და მადლობა დმერთსა, რა გათავდა, რადგან ამით ჩემს დაწიოკებასაც ბოლო მოელება!

ტასო. (გაათრთებულნი) აჭჭა? მას გინახანთ? გინახანთ კიდეც?! (ერთს ნაბიჯს გადასდგამს წინ შეტევით). ჯერ ნუ ხარობთ! მას სჯამე იმ ზომამდე მივიდა, რომ გინახანთ კიდეც? ანა ერთხელ ამას შეხედეთ და! უხარან!.. მას კარგი და ზატოისანი!.. (მოტრიალდება წასასვლელად). მას კეთილი და ზატოისანი (ისევ მობრუნდება კოლასაკენ), მაგრამ ეს კი იცოდეთ, თუ თავი მოვიწამლე, ეგ მხოლოდ თქვენი ბრალი იქნება! ცოდვა თქვენს კისერზედ იქნება, დახ თქვენს კისერზე! (ტირის).

კოლა. მოდი და გაუძელ ამისთანა დავიდარბას!... უბედურებას, მას რა ღებობას! ანა, ერთი ამისხენი, რა მოხდა ისეთი? რა მომავალინებელი ცოდვა ჩავიდინე? ცოდვს რომ ვაკოცე? ამიტომ ასტეხე ასეთი აურ-ზაური!.. სიკვდილია სწორედ! (დადის სწრაფად ოთახში).

ტასო. რომ არ გუვარებოდათ, არც აკოცებდით!

კოლა. (დადის უფრო გაფიცებულნი) ანა რა თქმა უნდა! ფუ!

ტასო. განა რომ თვითონაც მეთანხებით?

კოლა. (ერთბაშად შეჩერდება) რაში გეთანხებით? რაში?! ანა, ერთი მიბრძანეთ ჩემი ცოლი—ცოლია ჩემი თუ არა? მას შე უფლება არა მაქვს, რომ ცოდვს ვაკოცო? და თუ ვაკოცე, სისამძლე და სიმდაბლე ჩავიდინე განა? თქვენის აზრით, ეგ მომავალინებელი ცოდვაა და ბოროტ-მოქმედება? ანა, ერთი მითხარა. მამიდა შენს რომ კოცნი, განა ძრეულ გიყვარს? ან თუ ამხანაგს კოცნი - გიყვარს და გიუღებ? განა ვისაც ჰკოცნიან უთუოდ ხი-უვარულით ჰკოცნიან! შეეხვივნენ და მიტომ კოცნიან: ეგ ჩვეულებაა და არა სიყვარული! კაცი დაეხვია სიცრუეს ზი-რით, ტუჩებითაც ცრუობს. რა არის აქ საკვირველი?! (დადის აქეთ-იქით)

ტასო. ბატონი ბრძანდებით, ჰკოცნეთ რამდენიც გუნებთ, ხალხ ჩემთან კი ნუ ჰკოცნით!

კოლა. მერე ვინ ოხერმა იცოდა. ჰკომ შენ თვალ-ურს გვადევნებდი!

ტასო. თავს ნუ იგდებთ. მე არც თვალი მიდევნებია და არც უური დამიგდა თქვენთვის!? ის კი არა კმა-რა, რომ დამტანჯეთ, ეხლა კიდეც შეურაცხყოფით? მე ჩემთვის მოვდიოდი ხეივანში და უცაბედად დაგინახეთ!..

კოლა. მერევეჯერ ნუ გაივლი და უცაბედად ვერა-ფერს ვერ დაინახავ!

ტასო. მას როგორცა, სხანს მე თქვენ გიშლით? (გაანხლებული შეუტევს) ანა, კიდეც რამე ბრძანეთ! კიდეც მაკადრეთ რამე! ანა, ანა?! (კოლა ჩუმად არის და გაჩქარებული დადის). ანა რას გახუშდით? სოქვით რადა! მას მე გიშლით? გიშლით განა?

კოლა (კოტათი შეშინდება და უმწეოდ წამოი-ძახებს), ოჭ, დმერთო, ნეტა რადის მოელება ამის ბო-ლო? (მივა ახლო და შთაგონებით ეტყვის), ადამი-ანო, კარგი, კმარა! ანა ერთი დაფიქრდი, რასა ჰგავს შენი სჯამელი?.. შენის თავისა შეგრცხვეს მაინც!..

ტასო. არ მომეკაროთ ახლო, არ მოხვიდეთ! არ გაბედეთ!

კოლა. ტასო, კარგია, დამშვიდდი! ანა კეპი რამ არ გინდობს! შენ ხომ გინიერი ხარ (ხელებს დაუკლი უქერს და უნდა აკოცოს)

ტასო. (ხელებს გამოსტაცებს). გვიხდა გან-ლაფთ, გვიან! თავი დამანებეთ!

კოლა. რა მახლავს გვიან? (უნდა წელზე ხელი მოხვიოს, ქალი არ ნებდება. მათ შორის ბრძოლაა ჩუმი) ოჭ, რა მოუფიქრებელი რამა ხარ ხან და ხან. ანა განსჯე უფელისფერი, თითონვე ასწონ-დასწონე! (წაუ-ლებს წელზე ხელს და დაიჭერს მაგრად), ანა შენ თითონ იფიქრე, ანა სხვაფრივ როგორ უნდა მოვიტეო? რაც უნდა იუოს, ხომ ჩემი ცოლია. ასეა თუ ისე, მაინც ცოლია!.. ჩვენ შორის სხვა არა იუოს რა, კავშირია. — შეჩვევა... რაც გინდა, ის უწოდე... ამ ჩვეულებას... ამ შეჩვევას თავისი ძალა აქვს...

ტასო. (უნდა გამოუსხლტეს), ერთის წლის გან-მავლობაში ესრე ძრეულ შეეხვიეთ ერთმანეთს? განა და-საჯერებელია? ანა კიდეც იცრუეთ რამე, ანა! (თავის და-ხწევას ვერ ახერხებს). გამიშვით მეთქი, გამიშვით!

კოლა. ხომ, გითხარი არ გაგიშვებ მეთქი! ანა უუ-რი დამიგდე, ჩუშად იუავ. დაჯექ; ნუ იმტვრევი! ანა ერ-თი მიხსუნე, რატომ არ უნდა იუოს ეგ შეჩვევა. ანა რო-გორ აგინსა... მომითმინე!.. უური დამიგდე. ზოგს რასმე კაცი მალე შეეჩვევა ხოლმე; ზოგს კი გვიან, ზოგს კი სრულებით ვერა! აი მაგალითად... მაგალი-თად... ბოზბაშს ან მაწონს თუნდა ასი წელიწადი ხერი-ნო, ვერ შეეჩვევი და კარგს კახურს ღვინოს ერთს სხათ-ში შეეჩვევი და მერე თავსაც ვერ დაანებებ!

ტასო. (ერთბაშად წამოუვარდება და გესლია-ნად ეტყვის) ოჭ, ძლივ! არ გადმოყაჭეთ უფელისფე-რი! მას თქვენი ცოლი კარგი კახური ღვინოა! ხალხ მე კი... მე... ბოზბაში ვარ ანუ მაწონი? რა კარგია და!

კოლა. გამიგონე მეთქი!

ტასო. ანა თქვენ ეს მითხარით, მე რა ვარ?

კოლა. (წამოდგება) ქალო, განა ის გითხარი, რომ ჩემი ცოლი კახური ღვინოა მეთქი!

ტასო. მას თქვენ კარგის კახურის ღვინოს თვრე-ბით და ტკებით. მე კი სწყაღმა არა ვიცოდინა!..

კოლა. ქალო გაიგე, რომ ეგ მაგალითად მოვი-უვანე...

ტასო. მას ეგრე რადა? კახური ღვინო... კახური ღვინო!...

კოლა. მაგალითი... მხოლოდ მაგალითი...

ტასო. კახური ღვინო!

კოლა. (მოთმინებიდან გამოსული) თფუ! დაგ-წვევლას დმერთმა! (დარბის ოთახში ბრაზიანი) ანა, მეტი დანე არ არის. თავი უნდა ჩამოვიდრჩო და ჩამო-ვიდრჩობ კიდეც! არც საკვირველია! განა აგრე შე-იძლება ცხვრება! (სიჩუმე) ოჭ, რა მრისხნედ და თან რა გესლიანად მიუურებთ? (მივა ერთბაშად ტასოსთან და ძაღზე აღშფოთებული მკაფიოდ ეტყვის), ანა, რადის ვსთქვი—რომ ჩემი ცოლი კახური ღვინოა და თქვენ კი მაწონი მეთქი! რა-დის? მე მხოლოდ მაგალი-თი მოვიუვანე. გესმის თუ არა, შე გადარეულო, მხოლოდ მაგალითი! (შეყურებს ტასოს) აი ჯანც გაგვარდეთ ეველას! (ისევ ფიცხლავ დადის ოთახში).

ტასო. (სიჩუმის შემდეგ) ნეტა რაღამ გაგაცოფინათ აგრე?

კოლა. არა, მეტი აღარ შემიძლიან?! აღარ შემიძლიან მეტი!

ტასო. რა აღარ შეგიძლიან?! რა თქმა უნდა, ჩემთვის საწყენი იყო, რომ ასეთი შედარება წამომიყენეთ თავაწინ!

კოლა. (ყვირის) შედარება გი არა, მაგალითი შეთქი, მაგალითი!

ტასო. მე რას ვიუფლებო! მე ყურთა სმენს საუცხოო მსაქვს!

კოლა. ვიუფლებო გი არა ლამის ვრთყინიც დავიწყო!

ტასო. სულ თქვენი ბრალის: განა არ შეგეძლოთ, რომ დაგემშვიდებინეთ.

კოლა (გაჩერდება) არა, ერთი გამაგებინეთ, როდისღა უნდა დამემშვიდებინეთ, როცა შემოვარდა თუ არა, მაშინათვე ლანძღვა-გინებას შამარეთ! (დადის)

ტასო. მე თქვენ სულაც არ ვამაყნობ!

კოლა. (დაცინვით) აბა რა თქმა უნდა, ზირიდან სულ თავფი ამოგდიოდა!

ტასო. ხოლო თუ შემომელანძვოთ, ეგ რა ჩემი ბრალის!.. ძალზე აღმოვთქვამდი ვიყავ!

კოლა. მიტომაც აგრე ტკბილის და აღერისანის სიტყვით არ შემამკე! არა, ერთი მესაუბრო მანც რომ მეთქვა შენთვის ისა, რაც შენ მაკადრე, ხომ შეარედ მოსულას დააყენებდი! კარგია, თქვენმა მხემ: ჩვენ ვერაფერი ვერ გავამართლებს და თქვენ გი მუდამ მართლები ხართ! და ამის შემდეგ რაღაც თანასწორობაზე ტიტინებენ! სახელმწიფო საბჭოშიაც ხმას თხოულობენ. მაღლობა ღმერთს, რომ 17 ოქტომბრის მანიფესტი ტყუილი გამოდგა. რის თანასწორობა... თქვენ ათასჯერმე ტი უფლებს გაქვთ, ვიდრე ჩვენ...

ტასო. კარგია, ერთი ნუ გააჭიანურეთ!

კოლა. სულაც არ არის კარგი! მოგვდგებით ხოლო ვერის ტფინკებოვით და სულ ტყავს გვაძრებთ! და თუ ლანძღვა-გინება დავიწყოთ, მთელი ზღვაც ვერ გავრეცხავს!.. ხოლო თუ ჩვენ რაიმე წამოგვადგა, მაშინათვე უაღუბე დგებით! „აბა როგორ იქნება, ჩვენ ქალები ვართო!“ თუ ცოლმა გაიგო, რომ ქმარი ღალატობს, მთელს ქვეყანას მისდებს ხოლო ამ ამბავს და თავის თავს მსხვერპლად და ანგელოზად დასხავს: წმინდა და უცოდველი ვარო!.. ხოლო თუ ცოლმა გვიდალატა—ჩვენ ზირი წყლით უნდა ავივსოთ: აბა როგორ იქნება—ქალი შეცდა, სუსტი ქმნილებაა, უნდა გვებრალდოს და ჩვენ სულელები ხმასაც არ ვიდებთ... ცოლები გი ამით სარგებლობენ და გააქვთ და გამოაქვთ! ჭია და ჭია!

ტასო. არა, ბოლო აღარ მოელება თქვენს მჭერ-მეტყველებას?

კოლა. ეგ მჭერმეტყველება გი არა, სრული ჭეშმარიტებაა! ესღა მეც ვაგათავუ! სულ ერთია: მგლის თავზე რამდენიც გინდა სხარება იკითხე, არა გამოვარა. მარჯვენა ყურში შედის, მარცხნიდან გამოდის!

ტასო. აი ზრდილობანი ლანძღვიც ამას ჭეჭიან!

კოლა. რა ზრდილობა, რის ზრდილობა! შენ მე სულელი და რეგვანი მიწოდო აჩი ვერო მიძხე და მე გი „შენ გენაცვალე“ გიმეორე?! (ჩამოჯდება).

ტასო. ძალად თავს ვერავის ვერ შევავარებთ! გატყობთ, რომ არ გიყვარვართ. რა გაეწეობა!

კოლა. (დაქანცულის კილოთი) შენ კიდევ ძველს დექს მძებნე? იცი, ტასო, ესღა რაც გინდა სთქვა, ჩემთვის სულ ერთია: კრისტოსაც არ დავძრავ. მარჯვენა ძალზედ მომეზრდა ჩემი თავიცა და სხვისიცა! ცოლთან ჩხუბი და აღიაქოთი, შენთან გამწარებული ჩხუბი და აღიაქოთი! იქ მოიბოდიშე, აქ მოიბოდიშე. კმარა, მეტი არ შემიძლიან! მე ესღა მარტო ჩემი თავიღა მიყვარს...

ტასო. ახალი ამბავი არა სთქვა? თქვენ მუდამ უკიდურესი ეგოისტი ბრძანდებოდით!

კოლა. თქვენ გი. რა თქმა უნდა, თვით განხორციელებული სათხება იყავით, თქვენი ქალი გი არა, მაჯლაჯუნს ხართ, ჰო მე და ჩემმა ღმერთმა (სიჩუმე. კოლა პიპი-მოუკიდებს და სწევს)

ტასო. (უყურებს დიდხანს. ნეტა რას იჯდნებით?)

კოლა. არც ვიჯდნებით და არც არაფერი (ეწევა) თამბაქოს ვეწევი და ვაბოლებ! (სიჩუმე).

ტასო. (ნელ-ნელა მივა კოლასთან) მართლაც გიყვარვარ თუ არა?

კოლა. (მოუსვენარის და ოდნავ გაბრაზებული ხმით). რა თქმა უნდა, მიყვარხარ! განა რამდენჯერ უნდა გავიმეორე, რომ მიყვარხარ!

ტას. (ჩამოჯდება სავარძლის ნაპირზე. სადაც ზის კოლა), კარგია ესღა ნუ ჯავრობ. ნუ იბუტები! (სიჩუმე) ხომ ზაწია ხელები მსაქვს, აჭა (ატრიალებს ხელებს კოლას თვალწინ და ბოლოს ტურხებთან მიადებს)

კოლა. დიახ, ზაწია და კახტა ხელებია!

ტასო. იცი, ჩემი ხელთათმანი ხუთი ნომრისაა, ხოლო ფეხსაცმელი 33.

კოლა (მოწყენით), მართლაც?

ტასო. (კოტათი მოღრუშული) შენ მგანი ყურსაც არ მიგდებ!

კოლა. (იმავე კილოთი), როგორ არა, ყურს გიგდებ!

ტასო. (წამოხტება). ზედ არ გეტყობა! (ანჩხლად) განა არ ვიცი, შენი ცოლი რომ უოფილიყო, ისე წამოხილბილდებოდი, რომ მთლად აღერსად იქცეოდი. ხელებსაც დაუოცნიდით, ფეხსაც და დაუჩქებდით კიდევ (კოლა მოუთმენლობის ნიშნად თავს გაიქნევს) რას ტოკავთ? განა ტყუილს ვამბობ? (გაშტერებით შეპყურებს) ოჰ, რა ეგოისტი, რა გულ ქვა ადამიანი ხართ! მხოლოდ ესღა დავრწმუნდი, თუ რა კაცი ბრძანებულებხართ?!
კოლა. (წამოღებება), ოჰ ღმერთო! ქალო, მკამარე! (მოხვევს წელზე ხელს და მიუახლოვდება სახეს) ღმერთი, რჯული, ძალზე დავიდალე, მაკმარე, თუ ღმერთი გწამს (აკოცებს) ღმერთს გეფიცები, ძალზე დავიქნეტე! ოჰ, რა ჯიუტი ქალი ხარ! (შემოდის ნინა და დანიანავს რა ამათ, შეჩერდება კარებში).

კოლა. (შეშინებული). ვაიმე, ცოლი! (ხელს გაუშვებს ტასოს, რომელიც სწრაფად გადახტება მეორე მხარეს)

ნინა. მამ აგრე? ამისხენით, რას ნიშნავს ესა?

კოლა. (დაეყრდნობა ორივე ხელით მაგიდაზე—სახე ხალხისაკენ აქვს). რას ნიშნავს? (მხრების აწევით), ეს იმას ნიშნავს, რომ ამ ჟამად მე გაუბო... მხოლოდა თქვენ... თქვენ გი ჯერ არ ვამბოულებხართ მსხეში! (ჩუმად სცენა)

გ. გუნია.

ფ ა რ დ ა .

